

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

1146

C 32

Erste Hebräische Ausgabe.

TRACTAET
VANDE OVDTHEYT
VANDE BATAVISCHE
NV HOLLANDSGHE.
Republique:

*Beschreven int Latijn door Hugo de Groot Advocaet Fiscael
van Hollandt, Zeelandt, ende VVest-Vrieslandt,
daer nae in't Duytsch overgestelt, ende
by den Authheur oversien.*

IN S'GRAVEN-HAGHE,
By Hillebrant Jacobsz, Drucker Ordinaris der Heeren
Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt.
Anno 1610.

NED.
LETTERK.

THE
FEDERAL BUREAU OF INVESTIGATION
UNITED STATES DEPARTMENT OF JUSTICE
WASHINGTON, D. C.

TO : SAC, NEW YORK
FROM : SAC, BOSTON
SUBJECT: [Illegible]

RE: [Illegible]
[Illegible]
[Illegible]

AENDE SEER DOORLVCHTIGE
Heeren, mijn Heeren de Staten van Hollandt
ende VVest-Vrieslandt.

Ick presenteer uvve Ed. een cleyn boeck,
Edele Moghende Heeren : ofte veel eer het
presenteert hem selve, cleyn zijnde uyerlijc,
maer groet van inhoudt, ende in t'gheheel
eyghen aen uvve Ed. Mogenheden. VVant
het u ghebidt, u recht ende Souveraineteyt beschermt.
De meeninghe daer van is, om door een cort overloopen
van die tijden die van het beginsel af van dese vvijsver-
maerde natie tot den huydigen dach zijn geveest, te be-
thoonen, dat by de voornaemsten van de twee staten al-
tijdt geveest is, het opsicht vande gemeene Batavische nu
Hollandtsche ende VVest-Vriesche saecke: vvelcke sorghe
door een gedurigh vervolch eyntelijck tot uvve Ed. Mog.
is ghecomen. Dese macht der Staten is ghevveest het fun-
dament vande republique, de toevlucht van gelijkmatige
gherechtigheyt, den toom van de Vorstelijcke hoocheyt.
Dese macht hebben eertijts ontsien, ende voor dese heb-
ben hare grootheyt ondervorpen met gevouchsaemheyt
de opperste bevelhebers ende vvochden vanden staet
van t'landt, t'zy de selve Coningen, of Velt-heeren, of ooc
ten laeste Graven vvierden genoemt. De vvetten selve,
de privilegien die heyligh ende onverbreeckelijck zijn,
hebben ghelijckervvijs in de schoot vande Staten niet
verseeckerheyt geruust. Door de besluytinge van hare Ed.

Mog. is de Hollandſche Vrijheyd, die eertijts gevveeft is, ende nu vvederomme is ſoo vviydberoemt, door ſeer ſvare tempeefften tot deſe gheluckige tijden doorgeſeylt. VVant vvat grooter perijckel conde comen voor de Vrijheyd, als het gunt haer is overgecomē, eerſt van de Roomſche macht, ende daer nae vande Spaenſche, die de naeſte is aende Roomſche, ofte nae haer eyghen meyninge grooter als de Roomſche ſelve? Nochtā is de Vrijheyd door beyde deſe gevaerlijckheden doorgheworſtelt, ende als ſy tot de vvapenen vvierdt gedrongen, heeft ſy tegens het ghevvelt van hare verdrackers geſtelt de billicheyt van hare ſaecke, een goede orde van politie, ende een onvervvinnelijck gemoet. De gheluckige uytcomiſte is tot tvveemael toe daer op gevolcht, met vervvonderinge van alle het menſchelijcke geſlacht; ende met het oorlogh is de fame ende de macht gevvaſſen, gelijc Godt almachtich gemeentlijck den ghenen die hy tot groote eere ſchickt te vooren beproeft door arbeyt ende perijckelen. Onder het beleyt vande ſelue Heeren ende regierders is altijd gebleecken de groote getrouvicheyt der Batavieren die niet minder en is gevveeft als de vromicheyt van hare vvapenen. VVelcke getrouvicheyt in uvver Ed. voorouderen de Romeynen certijts hebben beuonden, ende nu in uvve Ed. erkennen de naeſtgelegen Coningen; ende niet deſe alleen, maer oock de genen die hare voeten ſtellende tegens de onſen, andere ſterren ende een andere hemel aenſchouven. Alle vvelcke dingen nae hare vveerdicheyt te verhalē, t'vverck ſoude zija van eene groote hiſtorie. T'is ons tegenvvordich genoech gevveeft cortelijck ende ſommierlij. kaē te vvijſen de oudicheyt van deſe regieringe die by de treffelijcxten beſtaet. Welcken arbeyt vvy verhoopen voor de ingeſetenen

inghesetenen van dese landen niet ondienstich ende den
vreemdelingen niet onaengenaem te sullen zijn. Want
hoe veel het eenemaal vvaerachtich is, t'gunt certijds
by Alcibiaden ende oock by Augustum bevonden vver
geseyt te zijn; als dat een goet burger toestaet den tegen
vvoordigen standt vande ghemeene saecke voor te staen
ende geen veranderinge te soecken, nochtans soo dragen
vvy meerderfucht ende affectie tot sulck eene regieringe,
die vvy selue hebben, ende die vvy daer beneuens bemerc
ken onse voor-ouderen behaecht te hebben, t'zy als de
beste, t'zy als hemlyden best passende: ende de vvelcke
onse vaders met haer svveet ende bloet beschermt, ende
sulcx als haer eygen goet aen hare naelaten hebbé achter
gelaten. Hier by gevoecht, dat in alle sakē de outheyt heeft
een groote aensienlijckheyt ende vvaerdicheyt: soo seer
dat die van Marfeille, vvelcker republieque gheseyt vverdt
voortijts heel uytnemende gevveest te zijn, daer over ghe
presen vverden dat sy van het stichten af van hare stadt
t'selue svvaert altijt ghebruyckt hebben om daer mede
justitie te doen ouer de mildaedigē, betoonēde daer mede
dat oock in de geringste saecken alle de poincten vande
oude gevvoonte behooren onderhouden te vverde. Want
de oudtheyt comt eenichsins naest Godt door seeckere
gelijckenisse die sy heeft met de eeuwicheyt: vvaer uyt
ooc comt dat in onse herten is ingeboren een eerbiedinge
tot de ouderdom: vvelcke ouderdom in een republieque
des te meer als in de menschen behoort geeert te vverden,
overmidts in de menschen, die sterffelijck zijn, de ouder
dom een teycken is van den aenstaende uytganck: maer
een republieque, als inghestelt zijnde op hoope van niet te
sterven, crijcht haer cracht vanden tijdt, ende vverdt hoe

ouder hoe cloecker. Want de gheduyricheyt is een seckerere bevvijns-reden van een vvel gheformeerde politie: hier uyt comt een vertrouwen ende liefde tot de regeringhe in de herten vande inghesetenen: ende alsoo is dit de meeste oorfaeck vvaerom een republique voort aen duyrt om dat sy te vooren gheduyrt heeft. T'vvas oock redelijck datmen voor de uytheemschen forge droegh, op dat de ghenen van hemluyden die door de grootheyt vande geschiedenissen van dese landen begeerich zijn ghevonden om kennisse te hebben van dese republique, niet alleen en mogen vveten hoedanich de selve nu is, maer ooc hoedanich de selve is gevveest: met vvechneminghe van een misverstandt, t'vvelck dickmael spruyt uyt de gelijkheyt van namen in onghelijcke saecken. VWant over al en zijn de Princen niet het selve, nochte oock de Staten: maer op d'eene plaets is de opperste macht ende Souveraineteyt by een, den raedt ende advijs by veelen, op andere plaetsen is by velen de Souveraineteyt, ende de bedieninghe by een: daer zijn de vvetten onder den Prince: hier den Prince onder de vvetten. T'vvelck soo yemandt rijpelijk sal vwillen overvvegen, hy sal lichtelijck bevinden, dat de republique die nu is niet van nieuws en heeft begonnen, maer dat de selve die te vooren vvas nu claerder schijnt. VWant gelijk een huys can blijven staen al ist dat eenige ghedeelten verandert vverden: maer soo men de fundamenten omvverpt, niet en can blijven staen: also door de veranderinge vande namen ende ampten van eenige bevelhebbers en vverdt niet terstondt gemaect een andere republique, midts dat het opperste ghesach, ende de eerste macht, ende om soo te segghen de ziele die t'gheheele lichaem vanden staet roert ende t'samenhout, een ende de selve blijve.

Voorts

Voorts soo staet Godt te bidden , Edele hoochvvaerdighe Heeren, die een vestiger ende voorstander is van dese staet, dat het hem ghelieve de vrijheyt , die niet soo feer door uvve sonderlinghe voorsienicheyt , ende treffelijcke vromicheyt der burgheren ende krijgsluyden, als door sijn hemelsche hulp tot noch toe is beschermt , tot veele langhe jaren voorts uyt te strecken , ende gheven dat ons langh mach by blijven ende onseygen vverden , alle den seggen die vvy niet onse oogen aenschouven : maer voor al dese seeckere pandteyckenen van de ghemeene gherustheyt, DEN GOODS-DIENST, DE GHERECHTICHEYT, ENDE DE BENDRACHT.

Den veerthiensten Maert des jaers duysent ses hondert ende thien.

Dutheyt vande Batavische nu Hollandtſche Republique.

Eerste Hooftſtuck.

Vvat dat zy een Vorſtendom in een regeringhe vande
treffelixten, ende vvat dat zijn de Staten.

De Volckeren werden by de
ghemeente / of by de treffelixten / of
by een alleen geregiert. De regie-
ringhe vande treffelixten is / of met
een Vorſtendom / ofte ſonder Vor-
ſtendom. Vorſtendom noeme ick
een uytnemende auctoriteyt van
een perſoon alleen / de welcke met
de macht van anderen / ende met
wetten is ghelimitteert : Met wel-
ke teyckenen dit werdt onderſcheyden van t'gunt eygentlick
ghelproocken een Coninckſchap werdt genoemt. Hierom iſt
dat Tacitus verhaelt dat Biſo van Germanicus hadde ghe-
ſepdt / dat hy een ſoon was van een Vorſt van Koomen / ende
niet van een Coninck der Parthen / ende Suetonius van
Caligula / dat het weynich verſcheelde of hy hadde de ghe-
daente van het Vorſtendom in een Coninckſchap verandert:
ghelyck oock Ceſar ſepdt / vande Vader van Vercingetorix /
dat hy een Vorſt zijnde vande Walen / om der oorſaecke wille
dat hy ſtondt nae het Coninckſchap / vande burgerije was
om den hals ghebracht. Ende Plinius ſpreekende van Tra-
janus ſepdt / dat by hem de ſtoel van een Vorſt wierdt beſe-
ten / op datter gheen plaets en soude weſen voor een Heere.
Nochtans oneyghentlick ghelproocken / ſoo werdt oock het
Vorſtendom ſelver een Coninckſchap ghenomt: ende in dier
voughen ſepdt Ariſtoteles / dat inde Heroiſche tijden de Co-
ninckſchap

ninckschappen haer oorspronck hebben gehad / als de Volckeren den ghenen van wiens ouders sy eenighe weldaden hadden ontfanghen / als by exempel / daer sy goede witten dooz hadden gheeregen / ofte dooz de welke sy inde oorlogen waren beschermt / gaven het ghebiedt varrt oorloch met de macht van t'oordeelen. Welck Coninckschap sy seyt dat geweest is over de gewilligen / ende met gelimiteerden rechte. Sulcx seyt oock Thucydides / dat by de Grieken de ghebieden der Coningen de wutten zijn / de welke vande ouders by successie opte kinderen wierden overgedragen / ende met seckere eere waren omschreven. Waer uyt dan blijkt dat oock inde regeringhe vande trefselixten / de Vorstendommen werden ghegheven nae de ordze van t'ghelacht : waer van wy hebbs een vermaert exempel by die van Lacedemon. Doozts de trefselixten by de welcken de opperste macht bestaet / geben haere stemme / of elcx by hem selven / ghelijck by die van Rome gheschiet / of van wegghen eenighe ghemeenschappen: Welcke Ghemeenschappen zijn of van eenderhande gedaente of van verscheyde : Van eenderhande ghedaente ghelijck by die van Achaia / welcher vergadering bestondt by de Gedeputeerden vande Steden. De verscheyden ghedaenten vande burgeren ende vande ghemeenschappen uyt de burgeren bestaende / comen uyt de verscheydenheden der qualiteyten / nae de welke sy luyden anders ende anders tot de regeringhe werden verordent. Ende hierom werden de selve qualiteyten / ende oock de ghemeenschappen selver by de Latijnen Ordines ghenoemt / de welke men in gemeyne spraek Staten ghewoonlijk is te heeten. Alsdicke Staten maecte Hippodamus drie / als de Constaeners / de Bouknyden / ende het Crichsvolck : Plato de Toelienders / het Crichsvolck / ende de Bouknyden : Die van Egypten / de Priesters / het Crichsvolck / ende de Ambachts-knyden : De oude Walen / haere Drydes / de Kuyteren / ende t'Gemeen volck. Soo dickwils dan de trefselixten / ten aensien van Staten onderscheyden zijnde / het opperste ghelach inde regeringhe hebben / dat noemen wy een regeringhe van Staten : ghelijck noch luyden in Duytlandt / alwaer het opperste ghebiedt bestaet ghesaem-

g:esamenlijck by de ker- Dorsten/ Dorsten/ ende Steden. Indien by dit ghebielt vande tresselixten/ wesende t' samengheboecht byt de Staten/ noch toecomt een wettelick Dorstendom / alsulcken regeringhe moet gheacht werden booz best bytbercozen/ende wel ghematicht. Want nae-de-mael byt in alle saecken het middel bysen/ende dat het middel ghe-noemt werdt nu t' gunt van beyden de eynden afgescheyden is/ nu t' gunt van beyden de eynden deelachtich is/ soo blyckt dat dese regeringhe in sulcker bougen tusschen het Coninck-schap ende t' ghebielt van t' ghemeene volck is ghestelt / datte het quaet van beyden van sich kerret / ende alle t' gunt dat goet is naevolghende tot sich treckt. Want booz eerst naedemael sy niet alle dinghen toe en laet / noch een Mensch alleen / de welke veel dwalinghen onderwoyden is / nochte oock het ghemeene volck/het welke onwetende is/soo ontgaet sy daer mede sonder twijffel seer groote periculen : Wederom naedemael het Coninckschap gheprezen werdt ter oorsaecke vande hoochwaerdicheyt/ende het gebielt van t' volck ter oorsaecke van de eenparighe bynheyt / soo vercrijcht sy de hoochwaerdicheyt dooz het Dorstendom/ ende geeft so veel eenparicheyt/ als van noode is / als sy een yghelijck van wat staet byt byt/ dooz de bynlicheydt de wech haent tot de hoochste ampten/ ende tot deelachticheyt van t' opperste ghebielt. Dit aldus int begintfel bytgelept zijnde/ ten eynde hier mede t' verbolch/ van t' gunt hier nae ghelept sal werden / niet en werde ghebyoocken/ soo staet ons nu ernstelijck te ondersoecken / hoedanich de Batavische regeringhe vanden aenbeginne af / tot dese tijden toe is gheweest. Waer dewijle byt t' selve doen/indien byt niet soo volcomen bewijs-redenen boozt en byngen/ als of byt doende waren inde Griere ofte Roomsche Historie/ soo en moet sich niemandt daer ober verwonderen/nademael ons de outste saecken vande Duytschen niet bekent en zijn/ anders dan dooz de Romeynen / de welke secker weynich achts hebben ghenomen om de upheomsche saecken te beschrijven: dat oock nae den val van t' Roomsche Rijck de gheschiedenissen van ons volck / ghelijck van t' meestendeel van alle andere van dien tijden / met seer dichte duyfstermissen/ veel

ook met loutere fabulen zijn omwonden / ende dat daer nas niet dan geheel laet by ons eenige verstanden zijn opgestaen / de welcke gepoocht hebben de saem der selver saecken aen de naecomelinghen te verbeyden / insonderheyt alsoo de chartres oock langhe tijde stil swijghen. Oversulcx sal den Leser ons ten goeden houden dat wy meer een rouwe teyckening vande regeringhe / dan een volmaecte verbeeldenisse der selver uytgheven / ende sal doen t' gunt oock een rechter in saecken die byten de memorie gaen / doen moet / namelijk dat hy niet van stont tot stont ghetuyghen en sal vorderen / maer het beginsel ende het eynde bewesen zijnde / sal hem selven voorstellen / soo niet contrarie en blijkt / dat den tijdt tusschen beyden oock ghelijcksoornich is gheweest.

Tvyede Hoofstuck.

Hocdanich de Batavische Republique is ghevveest
ten tijde dat dit Volk eerst begonst heeft.

HEt is dan secker dat de Bataviers / de welke daer te vooren een gedeelte waren vande Catten / die nu Hellen werden ghenoecht / ghelijck Tacitus ghetuycht / ende de kateycken en der Batavieren naem by de Hellen / ende der Catten naem by de Bataviers mede brenghet / voor de tijden van Julius Cesar / ende moghelijk eenige hondert jaren daer te vooren / verhuysst zijn ter dier plaetse daer sy nu

sy nu ter tijdt gheseten zijn / te weten mit eylande het welck
 vande grootte zee/ende vanden Rijn omringt werdt/ende inde
 naeste plaetsen vanden ouber aen dese zijde vanden Rijn / de
 welke de Wael-kant ofte Belgische-kant werdt ghenoeint/
 ende dat die plaetsen / ghelijck Tacitus seyt/ doen noch onbe-
 woont/ende by hem luden aenghevaert zijnde / haer toeghe-
 comen zijn/nae de alderbilkste wet der natuyze/nae de welke
 de goederen de welke gheen eyghenaers en hebben/den ghe-
 nen/die de selfde eerst besitten/in eygendom toecomen. Soo
 is dit dan een t'eenmael rechtbaerdich begintel van een vrye
 regeringhe / als de welke ghevesticht is by een volck vry
 van sinen oorspronck / in een vry landt. Wat regering-
 ghe sy luden ghebruyekt hebben / dat leert ons ghenoech
 Strabo/de welke seyd/ dat de Celten allegader gheneghet
 waren tot de regeringhe vande treffelirten. Want als de
 Grieken Celten noemen / soo begripen sy daer onder soo
 wel de Walen / de welke naebuyzen vande Bataviers wa-
 ren / als de Duytschen/vande welke de Bataviers de ver-
 maerste zijn gheweest / indien wy maer Tacitus ende Pli-
 nium willen ghelooven. Soo veel oock de Walen aengaet/
 bechoont Ambiozix wat regeringhe de selfen vooz der Ro-
 meynen tijden hebben ghehad/als hy seyd/dat het ghebiedt
 vande Dorsten daer sulcx is / dat de menichte niet minder
 ghesachs over hem luden en heeft / dan sy doen ober de me-
 nichte / alwaer by het woordt vande menichte niet verstaert
 en werdt het slecht ghemeen volck / maer de vergaderinghe
 vande voozmaemsten van elke natie / ghelijckmen daer van
 veel exempel by Cesarem vindt / ende oock Cesar selfs be-
 wijst / als hy seyd dat het ghemeene volck by de Walen in
 gheen aensien en is / ende dat sy in ghenighe raedt slaghen
 en comen / maer dat alle het ghebiedt is by de Duytsen
 ende de Ruyteren. Dat oock de Duytschen van alle ouden
 tijden niet onder het ghebiedt van een alleen / maer van vee-
 len hebben gheloeft / t'selue bechoont Tacitus ter plaette
 daer hy vermaent vande outste tochten vande Duytschen/
 segghende dat de vryheyt der Duytschen heftigher is dan het
 Coninckrijk van Arsaces : ende Lucanus/

De Vrijheyd is ontgaen soo ver' vut onse handen :
 Aen ghoen sijd' van den Don, end' overrijnsche Landen:
 Hoe-vvel sy vverdt by ons ghefocht met hals en bloet,
 Sy blijft des Duytsche volcx en Tartarseyghen goet.

Daer nae volcht:

Veel Volckeren men vint die Coninckschappen draghen:

Maer ons zijn toegeschickt daer van de laetste plagen.

Ter welcker plaetsen wat by de vrijheyd gemeynt werdt / het selfde verclaert het woort van Coninckschap eyghentlick ghenomen / het welcke teghen de vrijheyd werdt gestelt. **G**helyck oock de **A**nnales int beginsel spreucken : De Stadt van Roomen is vanden beginne by de Coninghen gheregiert : Maer **L.** Brutus heeft de vrijheyd ende het Consulaetschap inghestelt. **E**nde ghelyck dese dinghen den **D**uytschen int gemeen aengingen / soo bewijst **C**ivilis / die selfs een **B**atabier was / datse oock eyghentlick den **B**atabieren toequamen: ende dat in sijn oratie met de welke hy de **W**alen tot de vrijheyd vermaent / te weten daer hy seyt: **L**aet dienstbaer wesen die van **S**yrien / **A**lien / ende de **V**olcken int **O**osten ghelegghen / de welke den **C**onighen ghetwoon zijn: **W**aer mede hy genoeghethoont ghelyck de **V**olcken van't **O**osten tot de **C**oninckschappen ghenegghen zijn / dat alsoo de **B**atabiers van allulcke maniere van regeringhe een afkeer hadden. **D**och dit soude pemandt moghen dencken dat strede met het gant elders geseyt werdt dat **C**ivilis selver van **C**onincklicken bloede was ghesprooten: waer hy dan can werden gheboecht dat hy **S**trabo ghe-noemt werdt eenen **V**eromerus / de welke soude getweest zijn een **C**oninck vande **B**atabiers / ghelyck oock **A**mmianus **M**artellinus van andere **C**oningen der **B**atabieren mentie maecht. **W**aer daer en is gheen dinck claerder dan dat dese **C**onighen gheweest zijn / ghelyck die van **L**acedemon / **C**oningen van naem / maer metter daet anders niet dan de eerste onder de treffelichten. **D**it bewijst merckelijck **C**icilius / als hy seyt dat de **C**oningen vande **D**uytschen gheen oneyndelijcke ende vrije macht en hebben ghehad, ende als hy verhaelt dat hy inde vergaderinghe gehoort zijn / meer met anthoriteydt om aen te raden, dan met macht om te ghebieden. **D**esghelijck spreucken

fpreckende vande Dyelen / wefende een naeburlyghe natie
 vande Bataviens / als hy ghelept hadde dat fy tot Coningen
 hadden Herritum ende Malorgen / voucht daer bedachte-
 lijk by / voor fo veel de Duytſchen Conincklijcker vviſe vver-
 den geregiert. Oock daer hy de Gothen beſchryft / ſeyt dat ſy-
 luyden vvat nau vver naede Conincklijcke maniere vverden ghe-
 regiert dan de andere natien vande Duytſchen , maer nochtans
 noch niet boven de vrijheyt. Ende als hy wil bethoonen dat
 de Sweden gheheel een ander natuyre hebben dan de Duyt-
 ſchen / ſoo ſeyt hy / dat een alleen over hemluyden het ghebiect
 heeft, ſonder eenighe exceptie, ende ſulcx dat hy niet by toelatin-
 ghe ghehoorſaemt en vverdt. Ende nochtans en hebben de
 Duytſchen niet allegader / nochre altnits als ſukke Coninghen
 ghehadt / maer / ſomwijlen alleen Veldt-overſten. Tacitus
 maect daer tuſſchen een merckelijck onderſcheyt / ſegghende
 dat ſy de Coninghen namen na den Adel van 't gheſlacht , maer
 de veldt-Overſten nae haere vromicheyt. Oock ſeyt Ceſar dat
 de Duytſchen in tijden van vrede gheen ghemeyne Bevelheb-
 bers en hadden, maer datter vercooren vvierden die Overſten int
 oorloch ſouden zyn , ſulcx dat de ſelfde macht hadden over het
 leven ende de doodr. Soo zyn daer dan ſelden Coninghen
 gheweest / maer dickmael Veldt-Overſten / ende de ſelbige tot
 elck oorloch. Ghelijck by de Bataviens Civilis ſelver is
 gheweest / ende daer te voozen Cariovalda / ende daer nae an-
 deren. De macht vande veldt-Overſten en was ghenoech
 anders niet dan int oorloch / maer de macht vande Conin-
 gen was wat breeder / ofte was daer inne grooter datſe altoos
 duerde. Alſoo elck van beyde deſer machten niet oneynte-
 lijk ofte onghelimitteert en is gheweest / ſoo volcht daer uyt
 nootſaeckelijck dat ſy met ſeekere limiten waren bepaelt:
 Deſe limitatie comt of door de Wet / of door een ander macht,
 De Wet geeft ſeekere exceptien / gelijk Tacitus dat noemt:
 maer de macht van veelen daer by ghevoucht / maect dat
 eent' ghebiect toelatenſ ghewijs / ende niet deur eygen recht
 heeft. De Wetten en zyn by gheſchryfte niet gheſtelt gewoest /
 maer zyn by ghedachteniſſe ende door het ghebruycck ſelver
 heplijck onderhouden gheworden / ghelijck oock tot La-

gedenon plaech te gheschieden. Doch hoedanighe de selve by de Bataviens zijn gheweest int limiteren van t' ghebiedt der Coninghen ende Veldt-Obersten / t' selfde soude swaer zijn om te segghen/anders dan dat wel te gelooben is/dat de selfde niet veel en hebben verscheelt vande ghenighe de welcken/soo wy int vervolch sullen seggen / ten tijden vande Graben ghebruyckt zijnde / daer nae heet laet hebben begonnen bescheyden te werden. Hier toe hebbe ick dese bewijs-reden / dat de Bataviens uyt de Hessens zijn ghesprooten / het welcke een de alderboozsienichste natie was vande Duytschen / ende de welcke uyt nemende was inde wetenschap van te ghebieden/ ende te ghehoorzamen / het welck Tacitus te kennen gheeft met dese woorzen : Sy stelden over haer die sy hadden verkoozen , ende ghehoorsaemden den ghenen die sy over haer hadden ghestelt. Daer-en-hoben bebinde ick dat gheen natie opt in ghemeene ofte particuliere saecken standvastelicker heeft ghehanghen aen de insettinghen van hare booz-ouders/ sulcx dat van hemlyden wel te recht mochte gheseyt werden / dat aldaer de goede zeden meer vermochten dan elders goede vveten. Tot een exempel sal ons dienen die Hessensche maniere/ als sy het haer ende baert lieten wassen / hebbende hemselfen met een belofte verbonden het onghedaen wesen van haer aenghesicht niet af te legghen / booz ende aler sy den vbandt souden hebben gheslaghen. Tot memorie van welcke maniere den Batavier Civilis by Tacitus sijn lang ende goutgeel gevertwet haer eerst aleynde / als sy de legioenen hadde verflaghen. Ende men weet wel datter gheweest zijn / de welcke int beginsel van t' oorloch / het welck nu onlanck heeft opgehouden/het selfde hebben ghebruyckt/ onderhoudende daer in de maniere die sy van hare booz-ouders hadden ontfanghen. Tacitus seyt / dat hare benden ende rotten niet en wierden by ghevalle versamelt / maer dat dit gheschiede by gheslachten ende verwantschappen. Ghy sult noch huyden daechs in veel vande Batavische steden alfulcke benden ende rotten vinden / bestaende uyt vrienden ende naeghebruyzen/wesende een insettinghe huyten alle memorie. By de oude Duytschen wierde de Vrouw terstont als sy haer ten huilich begaf/

begaf / vermaent dat sy daer quam als een gesellinne van alle arbeyt ende alle periculen / dat sy in pais ende in oorloch alle het selfde met den man soude hebben te tijden / en aen te gaen: hier uyt comt het / dat by de Batabieren noch huyden opten dach vooz een wet onderhouden werdt ghemenschap van goederen tusschen de bedde-ghenoten. Een drancck te maerken uyt ghemoutet coozen in ghelijckenisse van wijn / gheerupine cleederen/maer die om de leden ghespannen zijn/ wooninghen int velt/elck met haer ledighe plaetse beset/ welck altemael oude littepekenen zijn vande Duytschen / en sulc ghy nergkens anders soo claerlick bekennen. Het gunt dat Tacitus verhaelt dat de vyantschappen van eenige vant maetschap by de anderen wierden aenghenomen/wederom dat de soen wierde ghedaen aen t' gheheele gheslacht / dat parthijen op een maeltijt met malcander wierde versoent/ en dat aldan een deel van t' soen-gelt aen den heer/ ofte de ghemeene saecke/ een deel aen den gene die gewoocken wiert oftraende vzienden wierdt betaelt / alle het selve heeft gheduyrt en duyrt tot noch toe/uyt besondert dat ober een hondert Jaren ofte twee/ de vyantschappen onder de gheslachten veel openbaerlijcker ende heftiger wierden uytgheboert. Tacitus seydt dat by die volckeren een manier is gheweest / dat sy ghewillichlick ende hooft vooz hooft hare Dorsten toebrachten vet van haer vee ende vzychten / het welke tot een vereeringhe by de selfde aenghenomen zijnde / oock hembyden streckte tot haer behouf:hier uyt hebben de tienden haren oorspronck. Ten laetsten de maniere selver van een veldt-Oberste te verkiezen wert uytghedruckt in't exempel vande Kennemers / de welcké wesende een ghedeelte vande Batabiers/ eenen Vzinio/ghesproten zijnde van seer edelen afcomste / in deser manieren tot een Oberste hebben vercozen : namelick/ dat sy hem op een schilt hebben gheset/ende nae de maniere van haer natie / sulcx Tacitus seydt / hem hebben opghetilt, ende op haer schouderen ghedraghen. Dat de selfde manier by de Batabiers ende hare naegheburen heeft geduyrt noch inde tijden vande Graben blicke uyt oude stucken / de welke claerlick betuyghen dat eer de slach geschiede tusschen de Vyelen ende Graef Willem de laetste

de laetste van t' hups van Henegouwen / een t'samen-spraak
werde ghehouden / ende dat de Briesen aen de Graef dese aen-
biedinghe deden / dat vier bande alderedelsten der Briesen den
Graef op een schilt souden stellen / ende alsoo op haren schoe-
deren draghen / ende uyt roepen / dit is de moghenschap van
Briesslandt. Waerom alsoo de oude manieren by dese volc-
ken soo ernstelick zijn onderhouden / soo wel in particuliere /
als in allulcke ghemeyne saecken / die meerder tot een uyt-
lijcke schijn dienen / dan tot de cracht bande regieringhe / soo
soude ick wel lichtelick ghelooven / dat sy van outs allulcke
wetten bande regieringhe hebben ghehadt / als het gebryuck
bande naevolgende tyden heeft medegebracht. Nu moeten
wy ondersoecken by den welcken benessens de Coninghen
ende Veldt-Oversten t'opperste ghesach ofte de Souveraine-
teyt is gheweest. Ick vinde dat by de Duytschen / behalven
de geestelickheyt / tweederhande Staten van menschen zijn
gheweest / de Oversten ende de ghemeente. Als ick Oversten
legghe / soo en verstaet ick daer mede niet den ghenighen die
elck alleen t'ghebiecte over een gheheele natie hadden / gelijck
die naem ghemeentelick werdt gebryuckt: want dese Oversten
waren selver de Coninghen ofte Veldt-Oversten / bande wel-
ken wy tot noch toe hebben gesproockt: maer den genigen die
welck elck een deel bande natie versorgde / welke deele groot
wesende quartieren / ende cleyn wesende dorpen werden ghe-
noemt. Van desen spreect Cesar aldus: sy en hebben gheen
gemeyne bevel-hebbers: maer de Oversten van de lantschappen
ende quartieren doen recht onder den heuren, ende verminde-
ren de gheschillen. Tacitus seyt dat de selfde Oversten recht
doen inde quartieren ende dorpen. Oock leert ons Tacitus
dat de Oversten pleghen vercooren te werden: inde selfde ver-
gaderingen, seyt hy / vverden oock de Oversten vercoore. Waer
dat geschiede alsoo datmen lettede op den adelicken afkomst:
vvan de uytnemende edeldom, ofte de groote verdiensten van
hare voor-ouderen toe-eygent, seyt hy / oock de jongelincxkens
de vvaerdicheyt van Oversten te zijn. Waer uyt ick geloof ge-
sprooten te zijn / dat de juridictien van quartieren ende dor-
pen lange tijdt in edele hupsen geduyt hebbede / ten laetsten
ghenoech

genoech erkfelick zijn geworden. Overfulcx so zijn dese Oversten door de waerdicheyt van haer geslacht/ en officie de selfde die daer nae Baroenen ende Edelhuyden zijn genoemt. Doch en was de regeringe by desen also niet dat het gemeene volck/ gelijk het was ten tyden van Cesar by de Walen/ vooz slaven wierdt ghehouden. Maer by elcke Overste/ soo Tacitus getuycht/ vvaeren hondert mannen uyt het ghemeene volck tot medeghesellen byghevoucht, die hemluyden streecten tot raedt ende achtbaerheydt. Dat zijn de Magistraten de welcken Cesar verhaelt dat t'samentlijk met de Oversten de ackers hebben verdeelt. Soo wierden dan selfs de lantschappen van elcke republieque eensdeels by de Oversten / ende eensdeels by de ghenighe die uyt het ghemeene volck ghecoozen waren/ gheregiert. Ende die alsoo elck een ghedeekte regierden/ die hadden allegader ghesamentlick het ghesach over de gantsche republieque: ende dat by forme van vergadering. Tacitus seyd vande cleyne saecken beraedtslaghen de Oversten, vande groote allegader int ghemeen : sulcx nochtans dat oock die dinghen by de Oversten vverden verhandelt, vvaer van het ghemeene volck de kennisse heeft. Hy seyd dat de vergadering by de Duytsche volcken is gheweest tweederhande: eene cleyne/ inde welcke daeglyre saecken / ende die dickwils boorznamen wierden verschafft : ende dat dese vergadering bestont alleen by de Oversten. Ende een groote by de welke was de macht vande alderhoochste saecken: ende dat dese bestont uyt beyde de Staten. Want als hy seyt allegader/ t'selbe en is alsoo niet te verstaen/ als of elck een aldaer waer ghecomen/ ghelijck opte comitien ofte by-een-comste der Romeynen plach te gheschieden / sulcx dat alle het volck hups ende hof souden hebben verlaten. Want t'selbe en conde niet gheschieden onder een soo grooten volck/ gelijk insonderheyt waren de Bataviers/ onder de welcken Plinius seben natien telt/ de Bataviers eyghentlick ghenoemt/ Kennemers/ cleyne Wzielen/ Fzisiabonen/ cleyne Cauchen/ Cusien en Harlacien. Maer allegader werden genoemt de vergadering selver/ waer toe uyt elck landtschap ende staet eenige persoonen werden ghesonden. Tacitus leyt dat selver uyt/ als hy spreekende

vande Semnonen/ seyt dat alle de volckeren van eene afcomste
 door hare ghedeputeerden t'samen quamen op ghesette tijden in
 een bosch, t'welck gheheylicht vvas door een oude devotie ende
 voorsegginghe van hare voorfaten: **Ende vande Duitſchen**
int generael/ dat sy op seeckere daghen by een quamen, ten vvaer
 datter yet haestichs ende bysonders by avontuyre voor viel: **ende**
daer nae/ dit ghebreck hebben sy door hare vrijhey, dat sy niet
 t'samentlick, noch alst hemluyden belast is, by een en comeu,
 maer dat dickvvils een dach tvvee ofte drie met het vertoeven
 vande by-een-comende vverdt doorghebracht. **Soo is van de**
opperste macht ghetweest by dese vergadering van beyde de
Staten. Overſulcr mochtmen, seyd hy/ oock voor dese ver-
gadering yemandt beschuldigen, ende van lijf ter doot eyſchē:
Soek mede wierden inde selfde vergaderinghen de Overſten
 vercooren, midtſgaders de hondert mannen die elck van hem-
 luyden als gefellen uyt het gemeene volck vvierden bygevoucht:
De Coninghen selve ende Overſten wierden in dese verga-
dering ghehoort/ ghelijck wy ulus gheseyt hebben meer met
 autoriteyt om te raden, als met macht om te ghebieden. **Ende**
hoe-wel t'gunt allen den Duitſchen ghemeen was / niet en
 ronde den Batavieren mede niet toecomen/ soo bewijst noch
 daer-en-boven de Histoꝛie van Civilis / dat dese regeringhe
 by de Bataviers is ghewest. Want op dat het oorloch te-
 ghen de oberlaſt vande Romeynen behoꝛlicker wiſe mochte
 werden beslotten / soo heeft hy by malcanderē beroepen de
 Overſten vande natic, ende de vvackerste vant ghemeene volck.
Soo blyckt van dat de Bataviers ghebruyckt hebben de re-
gieringhe vande treffelixten / sulcr nochtans dat daer by was
 ghevoucht een **Doꝛſtendom / het waer van gheduylich onder**
 de naem van een **Coninck / ofte tijdelick onder de naem van**
 een **Weldt-Overſte: Dat de treffelixten zijn geweest van twee**
 soorten: **De Overſten/ de welcke de eerſten en de grooten wer-**
 den ghenoemt/ ende de verkoozenen uyt het ghemeene volck/
 ende dat dese inde vergadering t'samen gevoucht zijnde/ had-
 den het opperste ghelach vande ghemeene ſaecke. Daer also
 de selfde vergadering selden t'samen quam / dat de ſaecken
 wierden verhandelt dooz den **Coninck nae het advijs vande**
Overſten:

Overtier. Dat hoofts de regeringhe van sck deel is getweert so by elck bande Overtier/ de welken hare jurisdictie hadden/ als by de Magistraten/ de welken upt de tweede staet worden vercozen. Welck een soo wonderlick accoxt uptdruckt die regeringhe die by Plato soo seer werdt gheprezen / in de welcke de treffelrten het gesach hebben met over-een-stemming van't ghemeene volck. Nochtans moet dit hier by gedaen werden / dat in eene saeck de Bataviers schijnen te verscheelen bande andere Duytschen. Namelick dat de Duytschen sonder eenighe besloten steden alleen haer dorpen hadden. Ter contrarie is het waerschijnlick dat de Bataviers/ terstont als sy het eylande hebben aengebaert/besloten steden hebben ghemaect / om dat sy niet als anderen / haer stoel aldaer hadden gheset vooz een cozten tijdt / maer om te blijven/ ende dat in een plaets / sulcx Tacitus seyd / de welcke om de ghemackelicke aencomst bequaem vvas om alle dingen in overvloet aldaer ghebracht te vverden. Want eensdeels wierden hemkuyden dooz de groote zee / groot Britagnie / ende de zee-kusten van Duytflandt : ten anderen dooz de Rijn/de Maes/ ende de Schelt/het binnenste van Duytflandt/ende een groot deel van Walflandt tot hare handeling ghecoent. Hier by gheboecht/dat al ten tijden van Julius Cesar in Walflandt veel beslooten steden waren / het welcke was een naebuylich exempel vooz de Bataviers. Daer-en-boven gheben i selve genoegh te kennen int nederste deel van't eylande Lugdunum Batavorum / dat nu Leyden werdt genaemt/ende int boven-quartier Batobodurum/nu Wijk ter Duytsche / oude namen van vermaerde beslooten steden : behalven noch eenighe clepen/ als Grinnes/ Wada/Arenacum / ende anderen daer van by Tacitum ende in Deutingeri caerten weert vermaent. Het welck allos zijnde / ghelyck i selve wel waerschijnlick is/ soo volcht oock daerupt/ gelyck beslooten steden niet en konnen wesen sonder Magistraten / dat de selve Magistraten inde gemeene vergaderingen neffens de Overtien seer groot gesach hebben ghehad; ende dat het sachte gemeene volck belich zijnde met het landt te bouwen/ beesten te wyden/ vischen ende coopmanschappen / ende andere ambachten die hier

hier aen hangen / de soogh vande regeringe aen de Magistra-
ten / daer wy van hebben ghesprooken / gaerne hebben ghe-
latent.

Het derde Hoofstuck.

Hoedanich de Batavische Republique is ghevveest
ten tijde als het Roomsche rijck in
sijn fleur vvas.

We hebben hier de gedaente vande Batavische
regeringhe / sulcx die is gheweest int begintsel
van't selve volck. Maer alsoo de Roomsche
groothepdt veele andere natien soo heeft ver-
drückt / dat sy oock vñe Republiques tot hare
eyghene provincien maecten / ende dat sy selfs
de Cominghen / ghelijck een schrijver seyt / ghebruyckten tot
instrumenten vande slavernije: soo soude moghelijk pemandt
dencken dat desen gemeenen Heeren oock de Bataviens had-
den moeten onderwoopen zyn / ende dat te meerder als
hy by Tacitum sal lesen / dat de Bataviens vñt het landt
van Hellen zyn overghetrocken in die plaetsen daer sy sou-
den werden een ghedeelte vant Roomsche rijck. Maer hoe
dat het selfde te verstaen is / verclaren des selfden autheurs
woorden die cortz daer nae volghen / als hy sendt dat de Nat-
tici naeghebruyzen vande Bataviens waren inde selfde ghe-
vvoome vande Romeynen te believen. Welck woordt niet toe-
en comt een ontdaen / maer een brunt: ende als hy noch daer
by voecht / dat sich soo verde streckte , niet het rijck / maer de
cербiedinghe des rijcx. Het is kennelijck datter zyn twee so-
ten van vreedzack: een dat ghelijck / ende t'ander dat onghelijck
is. Het onghelijcke is als het een volck sich des anders ge-
biedt onderwoopt: het gelijcke / als elck vande selfde volckeren
by haer

by haer recht blijven. Waer teghen niet en doet dat het een-
 volck dickwils veel machtiger is dan het ander / als sy maer
 eben veel rechts hebben : hoe wel het dickwils ghebeurt dat
 die minder vermacht / hoe wel het verdach eenparich is / noch-
 tans ghewillichlyck aen den machtiger seckerer eerbiedinge
 bewijst / ende den selve soeckt te believen. Ende in dier bougen
 ist ghelooflick dat de Bataviens den Romeynen met eerlic-
 dinghe hebben bejehent / ende niet haerlynder ghebiedt on-
 derworpen zijn gheweest. Dit beghoont het woort van
 Societeyt ofte bond-ghenoorschap / het welke Tacitus ter
 selver plaetse ghebruyckt / welke Societeyt oock eerlick was
 want hy seyt : Sy behouden haer eere , ende het merck-teycken
 vande oude Societeyt. Want de Societeyt beteyckent een een-
 paricheyt van elckes recht / te meerder als het woort van eere-
 daer by werdt geboucht / het welke gheen plaets en can heb-
 ben in een volck het welke hem een ander door obergevinge
 ofte door een ongelijck verdach onderwerpt. Noch veel claer-
 der spreeckt Tacitus elders vande Bataviens dat sy door de
 grootheyt der Romeynen inde Societeyt van allulck die mach-
 tiger vyaren niet en vyaren ghesmacht. Want alsoo gemeenlick
 onder de onghelijcken gheen rechte Societeyt en blijft / maer
 eerder allulck eene als de leeu maecte / soo inde fabulen wert
 beschreven / de welke alles derwaerts byngt daer de meeste
 macht is / soo beghoont hy claerlijck dat de Bataviens door
 haer oprechte bymicheyt ende ghetrouwicheyt dit hadden
 verworven / dat sy de Societeyt / dat is een eenparicheyt van
 recht / niet met woorden / maer met de daet selver behielden.
 Telve werdt noch alsoo besloten. Het volck dat onder de
 Romeynen was / beghoonde dat sy onderworpen waren door
 drie teyckenen : dat sy stonden onder het ghebiedt vande
 Roomsche Magistraten : dat sy tribuyt opbrachten / ende dat
 sy tollen gaven. So veel de Roomsche Magistraten aengaet /
 die en zijn int eylandt vande Bataviens noyt gheweest. Waer
 door oock Civilis in de oratie tot sijn lantslynden seyd dat
 noyt eenen Lieutenant der Romeynen tot de Bataviens en
 quam : maer sy regierden hare republique door haer eyghen
 wetten ende eyghen Magistraten. Oversulcx en werden sy
 noyt

nopt onder gheschickteerden Provincien ghereekent, maar
 dickwils spreekt Tacitus van het volck der Batavieren, de
 by-een-comste der Batavieren, het burgerschap der Batavieren:
 met welcke woorden hy niet anders te kennen en gheeft / dan
 dat wy huyndaechs een vrije regeringhe noemen / ghelyck
 Cesar noemt het burgerschap vande Switsers / dat is de Re-
 publycke. Nu soo veel de tribuyten ende tollēn aengaet / waer
 van bycans gheen natie vrij en is gheweest / al waert schoon
 dat de selven anders haer eygen wetten als door een weldaer
 van 't Roomsche volck ghebruykten / de Bataviers en gaven
 noch het een noch het ander. Tacitus seyt / sy en vverden niet
 tribuyten niet vermaect, nochte door de tollēnaets verdruckt.
 Ende terstondt daer nae seyd hy datse waren vrij ende exemt
 van lasten ende contributien. Civilis inde oratie tot de Walen
 noemt de Bataviers vrij van tribuyten. Ende de Bataviers
 selvs van haer selven spreekende / segghen dat hemluyden geen
 tribuyten en vverden ophgeleyt. Wat de vordere articulen int
 verdrach zijn gheweest / t selve souden wy te verghaefts onder-
 soeken: anders dan dat waerschijnlijk is / dat de Bataviers
 ende de Romeynen hebben bedonghen / dat sy de eenen den
 anderen niet volck te hulp souden comen. Want soo wel de
 Bataviers / de welke alle daechs met haer naegebruyzen om
 haer linden in questie waren / hadden mindere vreesen in-
 dien sy steunden opte Roomsche grootheyt: en de Romeynen
 saghen dat sy teghen de Belgen / Duytschen / Brittoenen / jae
 teghen de geheele werelt een groot behulp souden hebben aen
 de Bataviers / als die daer waren in vromicheyt de vooz-
 naemste van alle de volckerē daer ontrent / wesende eben up-
 nemende in ruyterij / voetvolck / ende boots-volck / ende be-
 quamen tot alle soorten van oorloghe. Daerom ghelyck nu ter
 tijdt de Switsers doen aen veel Coningen / soo leverden doen
 ter tijdt aen de Romeynen de Bataviers benden ende vanden
 delen / de welcken als Tacitus seyt / nae de oude insettinghe by
 de edelste van hare lantsluyden vvierden geregierd. Dit is mede
 gheweest een groot teycken der eenparicheyt / de welke int
 Roomsche ryck seltsaem was / dat de Bataviers over 't volck
 dat sy hemluyden te hulp souden / selver hare velt-Obersten
 stelden /

felden / ende de zelfde niet en ontfinghen vande Romeynen.
 Dat is t'gunt Tacitus fepdt / dat de Bataviers alleen man-
 nen ende vvapenen het rijk toebachten : ende op een ander
 plaets / dat fy tot een toevlucht vvaren ghehouden alleen om
 ghebruyckt te vverden tot veldt-flaghen , ende dat fy bleven be-
 vvaert ten oorloghe ghelijck als de vvapenen ende het ghevveer.
 Behalven t'behulp van volck ontfinghen de Romeynen dock
 noch wat anders dat fcer groot was vnt de vruindfchap der
 Batavieren/namelijck het ghebruyck vant eplandt / daer fy
 niet alleen eenige garnifoenen hadden / maer oock een bloote
 aen het ftang / en alles dat haer dienftich was om de Dupt-
 fchen ofte Brittoenen het oozloch aen te doen. Het en is niet
 te twiffelen of Cajus Julius Cesar/de welke de eerste vande
 Romeynen fich tot binnen dese contreyen begaen heeft / ooc
 de eerste is gheweest door den welke de Bataviers tot de
 boozfepde Societeit ofte bond-ghenoofschap zijn ghebracht.
 Want hy maect felver vermaen vant eplandt vande Bata-
 vieren/ende berhoont dat hy foo verde ghecomen is daer den
 Rijn ende Maes in malcander loopen : ende dat hy in fijn
 heertocht tot fijn hulp Batavieren heeft gehad / felve druckt
 Lucanus expreffelijck vnt. Hy fchrijft oock felve dat by hem
 gheweest zijn Duptfche ruyteren / daer nae oock eenich licht
 ghewapent boervolck/de welke of felfs Bataviers/ ofte daer
 onder zijn geweest / te meerder om dat de reffe van Duptlant
 een vyanthick ghemoet hadde teghen de Romeynen/ende dat
 Cesar fchrijft dat de zelfde ruyteren ende knechten waeren
 tlamen vergadert vnt de Republiquen / de welke hy felver
 hadde in vrede ghebracht. Dit zijn die genigen door welcher
 vromicheyt voornamelick Gzofius fchrijft dat Walflande
 door Cesar was overwonnen. Dit zijnse welcher aenbal de
 Walen by Nonon niet en topden wederftaen. Hier door is
 dat Civilis fich roemt dat die van Bourgongie ende van
 Auberגיע door de Batavifche ruyterije zijn overrent ghe-
 worden. Dese zijn die de Walen/als hy Cafarem opte gren-
 fen van Langres aenbielen/hebben afgeweert. Dese hebben
 tweemael den vyan by Aullois met een veltflach overwon-
 nen. Door de vromicheyt van desen zijn die van Braubois
 op de

C

op de

op de vlucht gedreue. Daer na so veel de Pharsalische victoris aengaet / Cesar hadde boozeyt dat daer vā het begintfel van niemant anders en soude come / en de wytste heeft sulcx mede gebracht / gelijk Florus en Dion betuygē. Het zijn de selfde Batavierche ruyterē / de welckē als voor een eygenschap hebbēde door de waterē met haer paerde ober te swemmen / Ptolemeus en die van Alexandrien / de welcke Cesarem aengevallē wāre / opte vlucht hebben gebracht. Door welke grootē exēplē / van getrouwichēyt en vromichēyt / Cesar Augustus de Batavieren / gelijc nu veel Coningē den Switsets doen / tot sijne lijfwacht heeft genomē. Het welke ooc de nabolgende Keyserē hebben gebolcht. Hier van bermanen Dion / Suetonius / Tacitus / en anderen. Germanicus is onder Tiberio / so door de goede gelegentheit van t epland / als door der Batavieren vromichēyt / gelijc met het exēplē vandē velt-Overste Carriopalba claerlick bewesen wert / grotelick gheholpen gheweest. Ten tijde dat Claudius regierde / als Plautus in groot Britangie was gesondē / so is eelt groot deel van t selue epland t ondergebracht / dēre een sonderling en wonderbaerlic toedoen vande Batavieren / gelijc Dion betuycht. Wederom onder Nero / als Suetonius Paulinus groot Britangie gouverneerde / is aldaer by veel nieuwe proeben de eer vanden Batavieren vermeerderd. Onlanx daer nae zijn gebolcht de inlandtliche oorloghen der Romeynen / welcker geval en ongeval meest heeft gehangen aende Bataviers. Desen hebbē Galbam verheue / en daer nae Vitellium. Selfs de Roomsche legioenē noemen hem luydē de sterxte ledē vā haer leger / de alderclœckstē mannē / oude crijchsluydē / overvwinners in so veel oorlogē. Tacitus seyt dat de Regimenten vande Bataviers / na dat sy haer begāven vyarē een groot gevichre of sy mede of tegen vielen. Hierom en heeft het volck van Vitellius niet gedozven Citelen om den hals brengen / op dat niet door de straffe van een man / de vvelcke onder de Batavieren seet machnich vvas / sulckē dapperē volck soude vervreemt vverden. En Martialis spreekende van een Batavier seyt

Dit aensicht vverdt ghevreest

By tiven Vader meest.

Daer nae dat de weldaden der Batavieren die sy aende Keyserē en aent Roomsche rijck hadde bewese so groot wāre / dat sy

dat sy fo grootē genut hadden van dit eplant/dat daer was fo groote bromicheyt / en soo groote mare vande hulp die sy van daer cregē/so en ist geēfins te verwonderē dat 120. jaren lang (want fo veel jarē zjnt te reekene van Caius Julius Cesar af tot de Keyfer Despalianum toe) de Bataviers haer eere en het volcomē recht vande Societeit hebben behoude. Daer doen ter tijt als de Romeynē de hulpsaemheyt veranderden in een pellinge ofte noodwervingē / en dese wervingē dedē niet alles met groote giericheyt/maer de selfde (t'gunt vziē hupde niet en stont te verdrage) met de smaetlickheyt vā schoffieringē ver-
 swaerden/so hebben de Bataviers gedā t'gunt vrome hupde betafde/aennemende de wapenen waer mede sy haer vziēheyt en haer eerbaerheyt soude beschermē. De oorzackē verthoont Civilis/seggende dat sy nu niet gehouden en vverden als medegezellen, gelijk van ouden tijden, maer als slaven. Dat sy daer om rechtvaerdigē vwapenen tegen de ghemeene Heeren hadden aenghenomen : Dat de vrijheyt uyer natuyren oock de stomme beesten vvas gegeven. Duyt de Historie van dat oorloch bliet wat een liefde de Bataviers hebben gehad om hare vrijheyt te behoude / voor de welke sy niet gebreest en hebbe te beroepē de cracht van Romen en vijftien legioenē rontsom hemlupde gestrect leggedē. Daerom/gelijc Tacitus seyt/ is de Roomsche naem uyt der Baravierē eylandt verdrevē: sy luyden vvierden deur gans Duytlandt ende VVallandt met een groote faem aetheuren vande vrijheyt vermaert. Dit is oock int selfde oorloch aen te merckē/als de Valen t samē de wapenē haddē aengenomen / en dat sy ooc de Roomsche Legioenen met eede hadden verplicht/dat Civilis noch hem selven, nochtē enige Bataviers aenden eedt vande VValen heeft verbonden : Te weten om dat het niet en betaemde dat een vziē volc/en t welck voor de vziēheyt streeft/aen anderē eenigen eedt soude doen. Wat uytēst het selve oorloch heeft gehad / het welke de Bataviers door het bestuyt van beyde de Statē / onder het beleyt van Civilis teghen het ongerechtich heerschen vande Romeynen hebben aengenomen / tselvē en is fo clær niet : om dat de Historie van Tacitus in dit deel ons ontbreect. Daer door dien Tacitus seyt dat Cerialis aen Civilem pardoen presenteerde / ende paisaende Batavieren / ende dat Josephus de Jode schrijft

dat dit oorloch met ten paps is te neder ghelept / soo en twouf-
 fele ick niet of de Bataviens zijn wederom ghestelt in haere
 oude staet van de Societept : en dat te meer om dat Tacitus
 schryvende van de zeden der Duytschen/ ten tijde Trajanus
 de tweedemaal Consul was/ seyd dat de Batavieren behiel-
 den haer oude eere ende het merckteycken vande oude So-
 cietept : ende met het gunt daer nae volcht bethoont hy claer
 ghenoech dat sy nae selve oorloch noch met tributen / noch
 met tollen en waren beswaert : maer dat sy bleven by haer
 recht / alleen niet die conditie dat sy den Romeynen hulp sou-
 den leyden. Ende secker aldaer te voozen/ten tijde Domi-
 tianus regierde/ hadde Agricola vande Bataviens geholpen
 zijnde het groote saecken in Britangie te weghe ghebracht.
 Oock mede als Adrianius syn leggher by de Danou hadde/soo
 is daer grooten dienst geschiet by t Batavische crychvolck.
 Naer die tijden en is niet alleen niet vermindert het recht van
 de Batavieren/ maer is oock hemlynden meerder eere toegs-
 laten/ het welcke betuygen de oude opschuyften de welcken by
 ons ghevonden zijn/ vande welcke eenigen boorzeynghen de
 tijden van Severus/ de anderen van Antoninus ende Geta.
 Want dese en noemen de natie vande Batavieren, ende de Bata-
 viersche burgeren gheen medeghesellen / ghelijck sy vooz dese
 waeren ghenoot/ maer broeders ende vrienden soo wel vane
 volck als vane Rijk van Roomen, vnt welke naam / ghelijck
 een secker Danegvilsche schryver seyt/ blijkt soo wel de ghe-
 meenschap als de equiparicheyt vande waerdicheyt. Naer dese
 tijden hebben de Francken ontrent den Rijn begonst gekent
 te werden/ teghen de welcke de Batavieren ende Romeynen
 ghestadighe oorlogghen hadden. Dichtwils zijn de Francken
 in der Batavieren eylande ingheballen/ dichtwils zijn sy ver-
 dreven. Ende ten laetste als Constantius regierde/ alsoo de
 Francken met hem slepende de Alamanden ende Saren als
 haer mede ghenooten vnt ende sijt sweefden / soo heeft Ju-
 lianus by Straelborch hemlynden met een groote slach be-
 dwonghen. Het gheluck van welke slach Ammianus leert
 datmen der Batavieren vromicheyt boognemelyck danck
 moft weten; want de Roomsche superte was al opte blucht/
 ende

ende de vanden begonften al met haer fwaerden de ver-
welcke faghozde te doorbrecken/als de Bataviers hem-
den in de meefte noot zyn te hulp ghesomen/een fchrickelicken
hoop volcx als de woorden van Amianus mede beenghen
oock quamen fy met haer Coninghen : waer upt befloten wert
dat doen ter tijdt noch was gheleben de felfde regirringhe
by de Batavieren/ de welke fplupden van ouden tijden had-
den ghehad / behalven dat fplupden om de gheftadige oorlo-
ghen / meerder ghebruyckten het gheduylich ghebiedt der
Coninghen / dan het extraordinaris ghebiedt vande Veldt-
Overften. **D**ac voorts de Romeynen/ten tijde haer rick in
fwaricheden was / haer kluyckfte bondtghenoten int minfte
niet van hare gherechtigheden en hebben ontrocken / can de
reden felf ghenoech leeren. Doch en staet niet te twiffelen of
de harde oorloghen met de Francken die vant ghebiedt af
van Valerianus tot het rick van Julianus ontrent hondert
jaren gheftadich hebben gheduyt / hebben de natien der
Batavieren van volck seer uptgheput. **O**verfulcr is gefchiet
dat eerftelijck de Salij een voornaemfte natie der Francken/
een ghedeelte van het eylandt van Batavie / fo ick meene/het
gunt naeft aen Overffel is/ hebben inghenomen/ ende felfve
met goede wille der Romeynen ende Batavieren behouden:
maer alfo de Quaden zijnde een Sarenfe natie hemfupden
poochden upt haer besit te ftooten / soo heeft de Keyfer Julia-
nus eerst de Salios zijne nieuwe vanden met wapenen be-
fchermt / ende heeft eyntelijck de vrede alfo ghemaect / dat
de Quaden ende de Salij zijnde dese de vroomfte der Fran-
cken/ende de andere der Saren/ vereenicht zyn/ ende aenghe-
nomen in het gemeene lichaem ende naem der Batavieren.
Overfulcr zyn oock eenighe Legioenen tot behulps der Ro-
meynen upt de Quaden/Salij/ende Batavieren verfamelt/
de welckē te famen den naem der Batavieren hebben behou-
den/als upt Zofimo can werden verftaen. **W**aer upt blijcket
dat de Batavieren vermeerdert zijnde deur het aengroepen
van andere natien t'recht van hare vryheyt ontvercozt heb-
ben behouden. **W**aer insonderheyt hebben de wapenen der
Batavieren ontrent dese tijden in groot Byzantiume de sake

der Koninginnen / in groot ghevaer staende / onderstut / ende is alsdoen gouverneur van Byzantium ghemaectt Civilis / de welke een Batavier van Conincklike geslachte is geweest / als mijns bedumckens de naem selve afkomstich zijnde van dien vermaerde veldt-Ouerste ten tijde van Vespasianus gendethsaentmede brynght.

Het vierde Hoofdstuck.

Hoedanich de Republijcque der Batavieren is ghevveest
nac den val vant Roomsche Rijk.

An desen tijdt tot de eerste instellinghe der Gra-
ven / geduirende ontrent vijf hondert / jaren ont-
breecken ons de Historien grootelic. Dat mid-
delertijt de Saren / Wilten / Slaven / ende daer
nae de Noozdmannen ende Deenen met inval-
len ende rooven alles hebben beschadicht / ende
dat ter andere zijde de vromicheyt der Batavieren onder veel
berlies heeft aenghenomen / dewijle sy haer persoonen ende
goederen beschermden / is secker ghenoech : maer de reste
steeckt in groote duysternisse. Den naem begint hier oock
berandert te werden: also de naem van Batavie ofte Betuwe
besloten is geworden in het bovenste deel van het eplandt / en
de Bataviers die nederwaerts woonden begonst hebben
Wrielen ghenaemt te werden / t welck niet en is te verwonde-
ren / alsoo al in Plinius tijden een ghedeelte vande Bataviers
cleyne Wrielen ende Fziliabones wierden genoemt / ende selfs
by de oude opschriften can bliicken / dat onder de Bataviers
die der Keyseren lijf-schutters waren / eenige Fziliabones zijn
geweest. Nu t schijnt wel dat de naem van Wrielen hemclupde
behaecht heeft / of wel om dat het selve woort in onse tael de
Wrijheyt nae by komt / ofte oock om dat de Wrielen onwringt
zijnde met meeren ende poelen daer niet wel was aen te comē /
ende des te onoverwinnelijcker zijnde een toevlucht hebben
geweest vooz alle andere Bataviers die meer opē lagen jeghs
de invallen vande Barbaren. Alrij sult ghy bevinden dat de
eerste

eerste Graben eer de naas vande Hollanders heel bekend was/ niet anders als Dyelen zijn genoemd. Gelyckerwijs nu Tacitus voorszts van Coningē en velt-Obersten en Ammianus Weynich voorszts van Coningen mentie is makende / also ist ooc dat de outste schryvers vāde Francische en Duytsche Historien ontrent desen tijt noemen eenige Coningē der Dyelen / die tegē de Branckē seer hart hebbē gestreden: en onder anderē is den naem van Kabboud seer vermaert wiens Hof tot Nedenblich wert verthoont. Naē de Coningē sult ghy vindē eenige velt-Oberstē met wygedruyckte namen. Dese sijn die ooc Potestātē ofte Hogeschappē werdē genoēt. Het is wat vreemts dat wy by Procopium lesen / dat inde groote zee ontrent de monden vanden Rijn / een eylandt met namen Bzitten soude sijn / leggende tegens groot Bzittangis over: . Dat het selve eylandt bewoont wiert by drie natien/ welker namē waren Bzittoenen/ Englen/ en Dyelen: dat tot de selve jaerlicr veel luydē gingē verhuysen in de onbewoonde landen der Brancken: en dat de Branckē daeromme hoe wel sy over het eylandt geen recht en hadden/ also het selve by sijn eygē Coningē wierde geregiert/ niettemin daer naē getracht hebben dat men gelooven soude dat het onder haer was: En midtsdien de Coning der Brancken in een Ambassade die hy na Constantinopolē aen den Keyser Justinianum sondt / met eene gesondē heeft eenighe luyden van het voorszde eylandt/ om daer mede eenichsints gebiet over het eylant te pretenderē/ Dat dit Bzitten is Batavie geweest/ of een gedeelte van Batavie aen zee gelegē/ can geseyt werden met waerschijnelycke reden: also inde Zee / en de monden vanden Rijn geen ander eylandt en is/ en daer-en-boven blyckt dat op het Batavische strand aende middelste mont vande Rijn een huys is geweest met namen Bzitten / waer van noch huysendaechs eenighe overblyfsels gesien werden. Dat nu van het huys het eylant / ofte van het eylandt het huys sijn naem heeft gecregen is niet nieuws / alsoo by ons oock het Wlie de naem van outs heeft ghegheven aen de rivier / ende het huys / ende nu aent eylandt van Wlielandt. Indien dan dit soo is / soo hebben noch twee andere natien / behalven de inghebozenen die

wy gheseyt hebben Drielen gheuoemt te zyn / het eylandt bewoont/te weten de Englen/ een oude Doytsch volck/ ende de Brittoenen die misschien dooz het ghewelt van de DICTEN ofte Noozdmannen ghedwonghen zyn haer Vaderlandt te verlaten/ ende soeckerder wijckplaetsen te soecken. Tis alrijt buyten twijffel / dat de Englen ende Saren beseten hebben de zee-kusten die naest zyn aende Batabiers/ ende dat sy tot verscheyden tijden van daer in Britagnie/ t'welck nu Engelandt gheuoemt werdt/zijn overgebaren. Tis oock bekend dat Willeboordt vnt Enghelandt hier is overgecomen/ ende onse vooz-ouderen de waerheyt vande Christelijcke Religie vereyndicht heeft met deselue tael die doe by de Engelschen wiert ghebuyckt. Ten is oock niet buyten apparence/dat de Brittoenen haere toevlucht soo wel tot onse moerachtighe plaetsen / als tot de zee-kusten van Franckrijk / nu cleyn Britagnie genoemt/ hebben genomen. Daer dat de Francken wel hebben ghestaen nae de eer van haer rijk dus verre weghestreckt te hebben / doch inde daer gheen ghebiedt over dit eylandt hebben ghehadt / ofte ten minsten niet beneden Drecht / t'welck eenighe houden gheweest te zyn t'afscheyt van het rijk der Francken Australien gheuoemt / dient seer tot de wijghent vande Zee-batabiers: zijnde overfuler wel te ghelooften / dat de selven van tijt tot tijt vermeerderd zyn geworden met aenwas van nieuwe natien : ende dat sy met de Franckē bezyedicht zijnde dooz de gemeene vrees der Noozdmannen / ende met hemkuyden t'samen gheboucht dooz een vatte verbondt haer oude manier van regeringhe soo onder hare Coninghen als onder de Welt-Oberften hebben gecontinuerd tot der Graben tijden/waer toe wy nu sullen comen.

Het vijfde

Het vijfde Hoofstuck.

Hoedanich de Republijcke der Batavieren is ghevveest
ten tijde vande Graven.

Vande instellinghe des Graeffschaps sal ick
voorz by gaen / t'gunt anderen hebben voort-
gegeven / die daer inne ghevolcht hebben de
auctoriteyt van eenighe gheruchten die heel
laet zijn ghesprooten / zynde gegront op eenige
brieven die haer selven genoegh wederleggen:
ende sal alleenlijck segghen t'gunt tot de saecke dient / ende
t'gunt my dunckt waer te zijn voorz gheen lichtvaerdighe re-
denen. **T**is dan soo dat voorz **D**iedericks tijden / die de eerste
vande Graven van Hollandt ghereeckent wert / in Hollandt
veele Obersten zijn gheweest / niet vande gheheele natie / maer
die ober een gedeelte hadden te ghebieiden / als die waren
geweest die by **T**acitum ende **C**esarem zijn beschreven. **D**ese
Obersten wierden met een naem / de welcke inde oude **D**uyt-
sche wetten dicmael te vooren comt / Graven genoemt : twelck
niet anders en is te seggen als rechters : waeromme wy oock
de berechters ofte **A**mpcluyden vande dijcken / **D**ijkgraven
noemen : ende wel met reden zijn de Obersten soo ghenoemt /
alfoo haer bysonderste ampt was / als vooren bethoont is /
het recht te bedienen. **W**aerom nu dese Graven ofte **R**ech-
ters by de ghenighen die in de onghelletterde tijden **L**atijn
spraecken **C**omites ofte ghesellen zijn ghenaemt / en can ick
sonderling gheen oorzaeck bemercken / dan misschien om dat
sy onder malcander waren van ghelike aensien / ende waer-
dicheyt. **H**ier van ist dat de landtschappen die eertijts **P**agi
wierden ghenoemt de naem van Graeffschappen hebben ge-
creghen. **S**ulx is in **Z**eelandt **W**alcheren een Graeffschap
gheweest:

gheweest : ende daer nu Hollandt is / zijn Haeflandt / Ken-
 nemerlandt / ende Texel / elck Graefschappen gheweest op
 haer selven : t'welck de Historien ende oude stucken clae-
 lick betuyghen. Sulcx zijn oock de vooz-ouders vande
 Heeren van Wassenaer vooz Diederix tijden Burchgraven
 gheweest / dat is rechters van dien burch die inde plaetse
 was ghecomen (soo wel te ghelooven staet) vande oude
 Stadt Lugdunum Batavorum / nu Leyden / doen ter
 tijdt dooz de Noozdmannen zijnde ghedestruuert / midt-
 gaders oock van eenich omlegghende landt / aen welke
 Heeren als bewaerders vanden Rijnstroom oock eenighe
 tollen van oudts zijn betaect / die tot nu toe by hare nae-
 comelinghen zijn ghebleven. Ten selven tijde waren oock
 eenighe steden hier te landen : sulcx dat Saksaburgensis
 een oude schrijver Vlaerdinghen ende Rijnsburg noemt
 seer stercke steden van Drielandt / waer by ghevoecht kan
 werden Dzoonle eertijds de hoofstادت van het Noozder-
 quartier. Dordrecht ende Haerlem zijn oock van gheen
 clepne oudtsheydt. De voornaemste Heeren van dien
 ick gheseydt heb / ende de Magistraten vande steden
 siende dat de Noozdmannen haer daghelix vbandt-
 lijk bejegghenden / ende nu des te wreeder waren over-
 midts dese onse Bataviers onlancx de Chyristelijcke Religie
 hadden aenghenomen / hebben int ghemeen beraedtflaecht /
 soo wel te dencken is / hoe dat sy niet alleenlyck sonde
 hebben eenighe seckere toevluchten teghens haerer vband-
 den gheweldt als sy dus langh hadden ghehadt / maer
 hoe sy oock haer vaderlandt vooz den teghertwoordighe
 ende toecomende tijdt van soo quade innemiers sou-
 den moghen bezijden. Waer toe alsoo het ghebiede
 van Veldt-Obersten tijdelijk ende ongheduypigh zyn-
 de niet ghenoechsaem en was / hebben sy goetd ghe-
 bonden nae't exempel van hare vooz-ouders / die wel Co-
 ninghen hadden ghehadt behoudens hare vrijsheydt / een
 Woort te stellen over t'gheheele lichaem vande Republie-
 ke : dien

ke : dien sy nochtans niet en hebben ghegheben den naem van Coningh / als de welcke doe niet meer en wierdt ghebruyckt anders als in een opperste ende absolute macht / maer den ghewoonlijcke ende by haer ghebruyckelijcke naem van Graeve / dat is Rechter : met dat onderscheyt nochtans dat dese niet Graef en wierdt ghenoomt met byvoeghsel van eenigh quartier / maer simpelich / als rechter zijnde selfs over de andere rechters. Tot dit ghebiedt is byten twijffel ghecooren die van adel ende macht onder de Heeren ende Obersten de voornaemste was. Dese is gheweest Diederick die inde oude stucken de Driese werdt ghenoomt. Want dat de Bataviens die aen Zee zijn gheseten Drielen wierden ghenoomt / hebben wy te vooren uptghelept / ende t'selbe werdt claerlijck betuycht met de voorverhaelde plaetse van Schafnaburgensis. Johan vander Does / den Vader / Heere van Noortwijck / een man soo van wegghen sijn Adel onder de sijnen als by allen van wegghen sijne gheleertheit bekent / in die boecken waer mede hy sijn vaderlandt met een eeuwighe weldaet aen hem heeft verbonden / bethoont claerlijck upt Regino een oudt schrijver / dat desen Diederick een broeder heeft ghehadt met name Walger : Dat des selfs Walgers ende Diederix vader is gheweest Gerlof die van Regino / een seer ghetrouwe schrijver vande Fransche gheschiedenissen / een Graef der Drielen werdt ghenoomt. Diederick is dan te vooren een Graef gheweest / ende een Graeve soon / maer Graef van een secker quartier / niet van de gheheele natie / welcke eer hem eerstelijck is aen ghecomen met goede gunste ende gheneghentheit / soo wel te dencken is / vande Heeren ende vande luyden van de steden. Ende alsoo inde chartren van Utrecht vermaen gheschiedt van een landtschap gheleghen in het Zuyderquartier Hollandt ghenaemt / soo en is misschien niet byten de waerheit / dat dit selve landtschap is

gheweest het Graeffschap van Diederick ende sijne vooz-ouders / ende dat daer nae het gheheele lichaem vande Republijcke die hem was vertrouwt inde ghemeenschap is getoemen vande selve naem / op dat de Drielen woonende aen dese zijde van't Dlie met een eyghen naem vande groote Drielen aen d'ander zijde van het Dlie woonende souden werden onderscheyden. Niettemin werdt het ghedeekte naest het Dlie tot noch toe West-Drielandt genoemt / t'welcke met Hollandt maect eene Republijcke. Hier mede cōt seer wel ober eē t'gunt de Staten van Hollandt hebben geallegeert / inde vermaerde questie die tusschen hemlynden ende die van Brabant vooz Carel de vijfde Keyser ende Doyst vande Nederlanden is gedisputeert. Want alsoo die van Brabant seyden dat hemlynden van Keyser Carel de vierde was verleent secker Privilegie / als dat sy buyten haer landt in rechte niet en souden moghen werden ghetrocken / sustinerende mitsdien dat oock dien van Hollandt niet en soude gheoorloft zijn teghens de Brabanders te procederen by arrest nae de Hollandtsche manier : Soo hebben de Staten van Hollandt ter contrarie verstoont / dat het selve privilegie hemlynden niet aen en ginck. Want dat sy ende hare Graben hadden van alle oude tijden opperste macht / ende allerley juridictie sonder yemandt daer in te behoeven te erkennen / ende dat vanden tijdt af dat Diederick den eerste het landt van Hollandt gheens Conincx macht onderworpen zijnde / uyt handen vande Barbaren weder hadde ghecreghen. Dat de selve Graben van alle tijden in haer Graeffschap gelijcke macht hadden ghehadt als de Keyseren in Duytslandt ofte Italie / sonder aen yemandt by maniere van leen verbonden te zijn / t'welck oock conde afghenomen werden uyt de successie vande Vrouwen in het Graeffschap / ende daer uyt dat de Graben groote deelen van het Graeffschap / als de heerlijckheden van Doorn / Arckel / en Putten / aen anderen te leen hadden uytghegheben / ende dat noch tot erkleen / sonder bewilliginghe van eenighe uytheemsche macht. Dat oock de ordonnantien van het Duytsche rijck met hoe seer generale woorden de selve mochten zijn beschreue / in Hollandt noyt ten minste gepubliceert en waren /
ende

ende datmen de selve oock in geene deele gehoorfaemt hadde/
 t'welck sy oock bechoonden met een verfeh exempel : want
 alfood de Duytschen van de fuccellien die buyten testament
 aen comen veel hadden gheozdonneert / oock niet derogatie
 van alle couftummen ter contrarie / soo en waren nochtans
 de erfmissen in Hollandt nae gheen andere rechte als nae haer
 epgen couftumme tot dien tydt toe ghedefereert. Dat oock
 de faecken vande Graben / ofte de Staten by het Duytsche
 Camerghericht noyt en waren gheoordeelt. T'welck alfoo
 by die van Hollandt gheallegeert ende bewelen was / soo
 is verclaert dat het privilegie dien van Zabaut ghegeven in
 Hollandt gheen plaets en hadde. Daer benevens Philips
 van Leyden / die ten tijde als Willem de eerste van Beveren
 Hollandt regierde / een boeck vande Regieringhe heeft be-
 schreven / ende t'selve boeck / alfoo hy professie dede van de
 rechten in Franckrijk/aen sijnen Vorst heeft toegheepgent/
 sept dickmael in het selve bouck dat den Graef van Hollandt
 Keyser is in sijn Graefschap. Wy weten wel dat de Duytsche
 Keyfers / ghelijck oock vande Francken uyt Procopius hier
 voozen is gesept/plagen te pretenderen/ dat so wel de Graben
 van Hollandt als andere Vorsten/jae selfs oock de Coningen
 hare Vasallen waren/t'welck of hemulpden al schoon toege-
 staen werde / soo en souden daerom de Hollanders niet laten
 vzij te welen / alfoo gelijk Proculus een oudt Rechtsgeleerde
 wonder wel bechoont/de particulieren die in eens anders be-
 scherminghe zijn / daerom niet en laten vzij te zijn/ om dat sy
 niet en zijn van ghelijcke waerdicheyt als hare beschermers/
 ende van ghelijcke een volck des niet te minder vzij en is / om
 dat in haer verbondt is begrepen/dat sy de hoocheyt van een
 ander niet beleeftheyt souden hebben te respecteren / midts
 dat sy hun de hoocheyt van een ander niet en hebben onder-
 wozen. Waer uyt oock de naem van vziye Leenen is ghe-
 sprooten. Maer eben-wel dese selve verbintenisse van leen/
 hoedanich de selve oock souden moghen zijn / en hebben de
 Graben niet toegestaen / als af te nemen es soo uyt het gunt
 by ons hier voozen is ghesep / als uyt de Hiftozie vande oor-
 loghen/die de eerste Graben / ende namentlijck Diederick de

vierde tot voorstandt van haer eer / ende waerdicheyt te
 ghens de Keyfers met goede voorszpoet hebben ghevoert.
 Ende ghenomen dat eenighe daer toe ghebracht zijnde in
 tijde van noodt ofte by epghen consideratien van de Key-
 fers dependerende haer tot beschermers hebben aenghe-
 roepen / t'selve nochtans soo ghelchiedt zijnde sonder con-
 sent vande Staten / en soude noch de Republijcke / noch
 doock de naecomende Vorsten in haer recht niet hebben
 connen prejudiceren. In alle ghevalle is ons vastelijck
 bekent / dat noch die van Bourgongien / noch die van
 Oostenrijck / waer van de memozie de seckerste is / aen
 de Keyfers ter saecke van Hollandt gheen manschap heb-
 ben ghedaen. Ende dat Hollandt niet en is onderwoz-
 pen de wetten ende gherechten vande Keyser ende t'Kijck/
 t'welck wel t'voornaemste point is / bekennen de Duyt-
 schen selve. Alsoo dan hier uyt clare is / dat de opperste
 macht over de Hollanders binnen hemdypden is gheweest/
 ende niet en heeft ghehanghen aen een wytheemisch ghebi-
 edt nu te sien het ander / t'welck is wat inde Republijcke
 t'recht ende macht des Vorstes / ende wat der Staten is ghe-
 weest / t'welck wy epghentlijck souden weten / inghevalle de
 wetten van het ghebi- edt dat aen Diederick is ghegheben
 waren te vinden. Maer behalven dat hier vooren is ghe-
 sept / dat by de Duytsche natien / soo gheimeene als particu-
 liere saecken heel laet zijn begonst beschreven te werden / soo
 is doock de memozie van alle die tijden / uytghenomen van
 eenighe oorloghen ende andere dinghen dit stuck niet aen-
 gaende / reenemaal verlooren. Nochtans allos vooz dese
 tijden aende Batavische Coninghen niet soo seer een macht
 is ghegheben gheweest / als een authoziteyt / ende dat in onse
 vaders tijden selfs de wytheemische schrijvers hebben aenghe-
 tepkent / dat het ghebi- edt der Vorsten in dese landen soo
 met wetten ghelimitert / als met der Staten resolutien ghe-
 matight werdt / soo staet daer uyt seckerlijck te presumeren/
 dat de regeringhe vande tijden tusschen beyden eben de selve
 is gheweest

is ghetweeft die bande vooz-ouders was ontfanghen / ende wederom aende naecomelinghen is naeghelaten / te meerder alfoo niet wel er is te gheloven / dat de treffelijke fteden ende de inghelatenen van adel ende macht dien wy bechoont hebben ten voorzepde tijde gheweest te zijn bande eenparicheyt van macht daer aen fy ghewoon waren tot een fchpelycke onghelickheyt fouden hebben willen verballen : ende aende ander zijde kennelijk es dat nae dat de grootheyt bande Graven door de rſamenbouginghe van andere Vorſtendommen leer was ghewallen / inſonderheyt onder de huyfen van Bourgongie ende Ooſtenrijk / de vziheyt meer af als toe heeft ghenomen. Dit zijn dan gheweest de voornaemſte wetten bande Regieringhe. Dat egheene Gravinne een man foudeneemen anders nac het wel ghelieven vanden Staten. Dat de ampten van Raiden / Kentmeesters / Officieren aen gheen anderen als inghebozenen fouden werden begheven. Dat de Staten vzi foudene ſtaen ſtaetſghewijs te vergaderen daer / ende ſoo dickmael als haer foudene ghelieven / ſonder daer toe oozlof vanden Graef van noode te hebben. Dat gheen nieuwe tollen ofte gabelen epgheſtelt fouden werden / nochte oock bande ouden pemandt vzi dom ghegheven dan by bewillinginghen vanden Staten. Dat gheen oozlogh by den Vorſt foudene moghen aenghenomen werden / t'zj tot verweringhe / t'zj tot reparatie van aenghedan onghelick / anders als by goetduncken bande Staten. Dat de Vorſten in haer ſchrijven de Dincſche tael fouden ghebruycken. Dat de munte by den Vorſt ingheſtelt ende verandert foudene werden / nae dat de Staten fulcx oozboit fouden binden. Dat den Graef geen deel ſijns Graefſchaps hem quijt foudene moghen maecken. Dat de Staten niet en fouden moghen ten dachvaert beſchreven werden bytten de Provintie. Soo wanneer den Vorſt eenige impoſitie ofte contributie van noode foudene moghen hebben / dat hy fulcx in perſoone ende niet door ſijne Stadthouder

soude moeten versoecken sonder eenighe lasten te mogen afvoerden/ anders als nae vrywillich consent. Dat hy Recht ende Justitie soude moeten administreren door de ordinarisē Rechters. Dat de oude wetten ende coustumen onverbreekelijck souden zijn. Ende indien den Vorst daer teghens yet ordonneerde/ dat daer aen niemant en soude zijn gehouden. Dese rechten langhen tijdt by louter ghebruyck onderhouden zijnde / zijn daer nae by stucken beschreven / ende by de Vorsten van tijt tot tijt geteyckent geworden / ten eynde den aert vande selve Vorsten door quade ingheven van hoofsche vleyers niet en sonde verleyt werden tot een hoope van een onwettelijke heerschappije : ende ten laetste/ alsoo de Staten haer beclaechden / dat veel fundamenten vande oude Regieringhe door onghewoonte wierden omghestooten / soo zijn alle de voozlepde wetten by een vergadert / ende soo van anderen / als namentlijck van Vrou Maria van Bourgongie tot eeuwighe memorie besegelt. Hoe wel nu de Hollanders in de successie van het Graeffschap volchden de ordre vant gheslacht / niettemin op dat sy thoonen souden dat het ghebiedt niet en spzoot upt een vaderlijcke erkenisse / maer upt des volcy / dat is der Staten/ bewillinginghe / soo en hebben sy niemant vooz haren Vorst ghehouden eer hy hem aende Staten by eede hadde verplijcht s' landts wetten / ende ghewoonten te onderhouden / t'welck soo ghedaen zijnde / wiert hem wederomme trouwe ende ghehoorsaemheyt beloofte int gunt hy na de wetten soude hebben te gebieden. Waeromme s'engheliē dese wetten zijn conditien ende voozwaerden die aen de macht zijn ghehecht / soo is kennelijck dat de Vorsten gheene macht en hadden om haer selven vande voozlepde wetten te ontbinden ofte te dispenseren / ghelijck by de genen die vande Regieringhe hebben gheschreven ghenoech verhandelt wert. Waer upt oock volcht / nademael de hoochste macht ofte Souberainiteyt niet en can zijn by alsulcken een die ghebonden is aen eenighe inghestelde ofte burgerlijcke wetten / ghelijck zijn meest alle de Vorsten nae t' Noorden / dat oock den Graef van Hollandt / als verbonden zijnde aen soo veel wettē / t'recht vande opperste macht aen hem selve alleen niet

niet en heeft ghehad. **E** gunt wy nu wyt de woorden vande wetten ofte handtveften hebben voortghebracht / het felbe / ende eenighe andere poincten van geen minder infichte werden oock betwefen met seer oude exempelen. Want alfoo **Aernolf** den derde vande **Dorften** twee soonen hadde / soo is den outften **Syfrid** die ooc **Sicco** gendemt wert / om een seer kere faute het gebiet ontsept / ende is het **Dorftendom** den jonckste met name **Viederick** deur consent vande **Staten** gedefereert. **Viederick** de vierde sonder gheboorte zijnde ghestorven / also daer noch gheen exempel en was van broederlijcke successie / hebben de **Staten** des overledens broeder **Florens Dorft** verclaert. De **Doochdije** van **Viederick** dies naems de vijfde / bewijl sijne **Jaren** tot de regeringe noch onbequaem waren / hebben de **Staten** aen sijne moeder **Wrouw Geertruyt** bevolen / en haer uytgheplijckt aen **Robbrecht** soon eens **Graefs** van **Vlaenderen** / die oock daerom den bynaem van de **Vriese** heeft gherregghen / om dat hy de **Hollanders** regierde / die noch doen ter tijdt niet nae en heten **Vrielen** ghenoemt te werden. **Ada** des levende **Viederick** dochter / alfoo hy den **Graef** van **Loen** hadde ghetrouwt met onwil van de **Staten** / is uyt het **Dorftendom** ghestelt / ende is in haer plaetse aenghenomen **Willem** des sette **Viederick** broeder. **Florens** den vierde noch jonck zijnde / is sijnen oom mede **Florens** genaemt tot voocht ghegheven. **Nae** welckes doot / alfoo **Aljide** de moepe de **Doochdije** niet nae der **Staten** raet / maer nae haer eyghen goetduncken bediende / is de regeringhe bevolen aen **Otto** **Graef** van **Geldze** / die den jonghen **Graef** van seer verre maegschap bestondt. **Daer** nae t' **Dorftendom** ledich zijnde door de doot van **Florens** de vierde / hebben de **Ridderschap** ende **Steden** selfs de **Republiicke** gheregeert / tot dat **Johan** **Florens** soon wylandigh zijnde / weder uyt **Enghelant** is aenghecomen / wiens mounboirschap den **Grave** **Johan** van **Abennes** is vertrouwt. **Daer** nae **Wrou Margriete** / also hy scheen tot de regeringhe niet te dienen is afghestelt / ende in haer plaetse tot **Graef** aenghenomen hare soon **Hertoch** **Willem** : de welcke daer nae uyt sinnich zijnde gheworden / soo is aen **Hertoch** **Nelbrecht** sijnen broeder als **Kuard** de **szorghe**

E

over

ober de Republijcke bevolen / welckstaende dat hy de selve
 soude regieren met raide van Baenderheeren / Baenritzen/
 Ridderen ende Knaepen (t'welck trappen zijn van Adel) ende
 der goede Steden. Deses Albrechts soone Hertogh Willem/
 hoorfende dat hy sonder mans oir soude comen te sterben/
 heeft een dachvaert beschreven vande Ridderfchap ende Ste-
 den / ende aldaer verfocht ende verreyghen dat de successie
 van het Graeffschap aen Vrouw Jacobe sijne dochter toeghe-
 stemt soude werden. Maer alsoo dese Jacobe daer nae haer
 met ongheraide huwelicken sulcx verliet dat sy des ghebiedts
 niet wel waerdich en was / soo heeft sy moeten sien dat hy
 haer leuen Hollandt aen Hertogh Philips vā Bourgongnien
 is overghedraghen. Deses Philips soons dochter Vrouw
 Marie is aen Maximiliaen Certzertogh van Oostenryck
 ghehuwelijckt: welcke Maximiliaen naesijns huyfzoutwes
 doot willende het ghebiedt behouden / ende t'selve niet bedie-
 nende nae t'goet gheballe vande Staten / als momboir van
 Philips den tweede sijne soon / maer absolutelijck ende Co-
 nincklijcker wijse / soo hebben de Staten van Hollandt ende
 vande onmligghende Provincien haer daer teghens cloecke-
 lijk ghestelt. De selve Staten vande Nederlandtsche Pro-
 vincien hebben aen Karel den vijfde Keyser van die name/
 doen hy noch jonck zijnde verft tot het Vorstendom quam/
 momboirs ghegeuen. De selve Keyser Karel hebbende
 inde vergaderinghe vande Generale Staten sijn Vorsten-
 dom afghelept / heeft sijnen soon Philips aende ghetrou-
 wichheit vande selve Staten ernstelijck bevolen. Dit zijn
 teyckenen dat het Vorstelijck ghebiedt / ghelijck het oorz-
 spronkelijck vande Staten was ghecomen / alsoo weder tot
 hemelipden is ghekeert soo dickmael als een Vorst is ghe-
 comen te ontbrecken. Vorder soo en salmen gheen hant-
 besten ofte acten binden vande oude Graven van eenighe
 importantie daer niet de Banerheeren ende Edelen ober-
 ghestaen / ende de selven befeghelt ende becrachticht hebben.
 Want dese waren den oudtsten raedt van de Graven:
 ghelijck

ghelijck oock voortijts vande Duytſche Coninghen. Soo veel de Steden belangt / haer ghetal / ende met het ghetal oock haere waerdicheyt is van tijdt tot tijdt ghewallſchen. Van oudts heeft elcke Stadt haere Raedt ofte Broedſchap. Een vande Raeden zijnde gheſtorven wert de plaetſe by de anderen verbult upt de broomſten ende rijckſten vande burgherij. Den ſelven Raedt maect op eenighe plaetſen de principaelſte Magiſtraten die Burghemeesters werden ghe-noemt : op andere plaetſen preſenteren ſy de ſelve Burghemeesteren ende oock Schepenen / die te recht ſitten / aen den Voort om de verkieſinghe te doen in ſulcker mate dat ſy dubbel ghetal nommeren / waer byten den Voort niet en mach gaen / t'welck gheen clepne verſeckerheyt en is van de vryheyt. T'blijckt oock by veel exemplen dat niet alleen de groote Steden ghelijck inde laetſten tijden heeft begonst te gheſchieden / maer oock de clepnen op de dachvaerden zijn ghecomen. Philips van Leyden hier vooren ghe-noemt / vermaent dickmael van de Edelen / ende Regierders vande Steden / noemende de ſelve de Grooten van't Vaderlandt / ende legghende dat tot haere ſorghe ſtondt by verſuym van den Voort toe te ſien dat de Republijcke gheen ſchade en soude lijden. Ick vinde oock dat ten tijde van Willem de vierde die de laetſte was van't huys van Henegouwen / gheleden nu twee hondert ende dertich jaren / tot Voortrecht een notable dachvaert is gheweest van de drie natien van Hollandt / Zeelandt ende Henegouwen / alwaer de ghedeputeerden vande Steden ſterck by een waren ghecomen ter oorſaecke vande tollē : Ende dat dese vergaderinghe den hooghen raedt werdt ghe-noemt. Dat voortſ gheen impositien ofte contributien zijn ingheſtelt ſonder consent vanden Staten blijckt by alle de reekeninghen int hooft van de welcken het ghezaghe consent altijdt werdt vermeld. Ende hier van comt dat van oudts ende in alle tijden by ons de voorszeyde contributien ende impositien niet anders als Beden zijn ghe-naemt:

ghenaemt: welcke naem oock by Philips van Leyden dickmael wert bevonden/ obernuidts de selven als hier boozen is aengheroert / wierden geoctropeert ter bede vande Graben/ zijnde selve een groot bewijs van dat het Vorstendom booz de auctoriteyt vande Staten heeft moeten buyghen. Iae selfs aen Philips/den laetste Graef / en is de neghenjarighe opstellinghe by de Staten niet anders toeghestaen als met voorschijft van seckeren wetten/ ende onder anderen/ dat het gelt soude werden ghehandelt by persoonen/ die by de Staten daer toe soude werden ghecommitteert. Ghelijck mede openbaer is/ dat de Staten t' recht van tot hare gheliefte te vergaderen tot de uiterste tijden die booz dit oorloch zijn gheweest hebben behouden. Opt het gunt dus verre by ons gheseyt is/ blyckt dat de Graben van Hollandt bykans niet en hebben verschilt vande oude Coninghen. Maer dat sy alleen een naem hebben gebuyckct die niet so seer opsichtich en was/ nochte soo verdacht voorde vryheyt/ als wel was den Conincklijcke tijtel. Doozts dat de selve Graben wel zijn ghenomen nae t' verbolch vant gheslacht als by veele vrye natien / maer dat nochtans t' ghebiedt hemkuyden sonder exceptie niet en was ghegeven alsoo daer wetten by waren gestelt/ ende niet eede bevesticht. Dat mitdien de auctoriteyt vande Graben niet cleyn en is geweest/ maer dat ooc der Staten macht sodanich is gheweest in verscheyde saecken / ende namentlijck beroerende t' gelt/ t' welck is de senuwe en cracht van een Republijcke/ datmen niet der waerheyt soude mogen segghen vande Graben / t' welck vande Duytsche Coningen rechtz is gheseyt/ dat sy bevel hadden ter bede ofte leensghewijs. Indien men hier toe een wytheemisch exempel soekt/ soo en vinde ick neyghens een ghelijcker als inde Republijcke van Lacedemon / die by Plato / Polybius / ende veel wijzen/ iae Apollo selve/ soo gheseyt wert/ booz allen anderen is ghespresen. Want in dese succedeerde de Coningen by ordze vant gheslacht/ soo verre dat in plaette van Coningen die kinderen waren die Demobirs die sy Prodicos noemden / ghebiedt hadden in hare bewaringhe. Maer de Coningen en wierden tot het ghebiedt niet toegelaten booz ende aler sy geswozen hadden

hadden te sullen ghebieden nae s'landts wetten: ende de Coningen hadden macht over elck een/maer over den Coninck de toelienders ofte Ephori/midts gaders den Raedt. Van de ouden werdt seer gheprezen een notable spreuck van Theopompus Coninck van Lacedemon/ de welcke/alsoo hem sijn eyghen huyfrou verweet dat hy sijn eyghen hooscheyt verminderet hadde met het instellen van het ampt der toelienders / daer op antwoorde dat hy aen sijne kinderen wel een minder maer een gheduyziger macht soude naelaten. Want boozwaer t'is sulcx als hy de ouden te rechte gheseyt is / dat alle Republiicken bestaen in seckerre melodie ofte accoort / en de selve ghebroocken zijnde dat sy aldan comen te bederven. Welcke melodie mijns beduyckens niet en bestaet in eenich ghehuydt ofte snaren / maer in de wel ghetemperde eendracht des Dorstes met het volck/des volcx met den Dorst/ende van verscheyde Staten onder den anderen. In dese melodie zijn de Dorsten/ de Edelen / ende de gemeente langen tijt bloeyende gheweest/ter wijl elck een den Dorst ontsach/ende de Dorst selve respecteerde de wetten/ende de gemeene vergaderingen/ter wijl den Adel sijne eer / ende de ghemeente hare vruijheyt behiel. Hier wylt zyn gebolcht de goede successen van oorlogen: hier wylt is ghecomen dat dese natie ghelick sy eertijts bondghenoote der Romeynen was gheweest / alsoo daer nae / hoe wel cleyn zijnde/tot groote vruntchappen wiert aengesocht. Dit thoonen de tractaten van verbont. Dit thoonen de huwelijcken. Terstont inden eersten oorsprong des Graefschaps zijn twee Diedericken/soo immers ghelooft werdt/swaghers gheweest der Coninghen van Danckrijck. Arnolt de derde Graef hadde tot een huyfrou een dochter van den Keyser van Constantinopole/wiens suster aen den Keyser van Duytschlandt ghetrouwt was. Enige naevolgende zijn ghehuyliche aent huys van Saren / doen ter tijdt besittende het Keyserrijk. Florens de derde is ghetrouwt aent Coninckrijk van Schotlandt. Willem de tweede van dien naem Graef van Hollandt is selvs tot het Duytsche Keyserdom gheroepen/soo ick meene wylt gheen andere oorsaecke / als om dat hy in sijn eyghen landt tot een matighe regeringhe ghewendte was.

Deses soon Florens de vierde is aen d'eene zijde by den Coninck van Engelandt/aen d'ander zijde by den Coninck van Brancrzyck/tot verbondt aenghesocht met presentatie van t'huwelijck van elc hare kinderen met groote beschenkinge. Maer Johan sijne soon heeft met raedt vande boornaemsten vant landt/de dochter vande Coninck van Enghelandt ghetrouwt. Willem de seste / de dochter van Brancrzyck Wederom zijn der Craven dochters in seer groote huysen bestedt / als Vrou Margriete dochter Willems de vierde int huys van Beveren aen een keysler: Jacobe aen een Dauphijn van Brancrzyck: ende dit alles ter wijle sy alleen Craven van Hollandt ende Zeelandt waren/ende eenighe van Hene-gouten. Daer nae deur de dochter van Graef Aelbrecht die aen een vant huys van Bourgongie was gehuwlijct/heeft Hollandt deselbe Dorsten ghereghen/die nu alreede Dorsten waren van Brabant / Vlaenderen / ende meer andere volkeren / ende alsoo zijn verscheyde natien niet onghelijck van ghewoonten/rechten/ende coustumen onder een gemeen ghebiedt onderling bezyedicht / ende daer dooz oock versterckt. Daer nae heeft Vrou Marie van Bourgongie by haren man den Certzherloch van Oostenryck een soon ghehadt aende welke t'meerendeel van Spagnien booz huwelijck-goet is aengcomen/ende met Spaignien t'berwacht vande nieuwe werelt / ende veel andere titulen die ober verscheyde landen seer wijt zijn verspreyt. Maer wyt dese grootheyt der Dorsten is ghevolcht een groote veranderingh in de regeringe / dien ick coytelijck sal aentwisen.

T'seste Hoofst.

T'jeste Hoofstuck.

Hoc dat de ghetrachte verandering inde regeringhe
oorlaeck tot het oorloch heeft
ghegheven.

De menschelijke natuy is seer gheneghen ende
vervalt lichtelijck tot heerschappie : waer upt
nae't segghen van Aristoteles de Tyrannique
Regieringhen spruyten / soo wanneer de Doz-
sten te buyten gaen de limiten van de wetten
van het landt : ende selde ghebeurt het dat pe-
mandt naelaet meer te willen vermoghen als hy vermach-
ten yn hem de hoope yn benomen van te vermoghen dat hy
wilt. Daeromme de oude Dozsten welcker gantsche hoop
ende vertrouwen stonde op het vaderlandt / als gheen up-
landtsche macht hebbende / waren de wetten ghehoorsaem/
beminden het recht / respecteerden de Staten / als op welcker
macht ende middelen sy wel verstonden dat hare eer ende re-
putatie moeste steunen. De Bourgoignons/ghesprooten upt
een Conincklijck huys / zijn de eersten gheweest die een trap
hebben ghemaect / doch seer heymelijck / tot de heerschappie/
blijvende nochtans de vryheyt niet alleen in haren upterlijc-
ken schijn / maer oock voer een goet deel in hare cracht. Daer
nae Karel / zijnde op andere plaetsen Coninck ende Keyser/
ghenoechde hem niet wel daer inne / dat hy hier te lande
niet meer en was als een Dozst : maer nochtans wierdt
hy teghenghehouden deur seckere affectie / alsoo hy in
dese landen was ghebozen ende opgheboet / ende daer en-
hoben dese natien hooch was achtende / als zijnde een
bequaem instrument om yet groots upt te rechten /
ende die van haer selven seer ghetrouw waren / maer
E mij oock

oock licht te vertoornen / als men hare byjheyt soude willen
 aentasten / ende daer toe seer machtich. Nochtans heeft hy
 bloedighe Placcaten ghemaect / ende daer de Kercke onder-
 druckt zijnde dooz grove dwalinge/verlangde nae eene goede
 medicine / soo heeft hy voozghenomen met ghewelt vooz te
 staen t'gunt in het ghebruyck was ghecomen/stellende doot-
 straffe teghens de ghenen die van ander ghevoelen soudent
 moghen zijn / sonder in soo een soo ghewichtige saecke de me-
 ninghe vande Staten te ondersoecken. Daer Philips sinen
 soone hebbende een natuyze die niet te vrede en was anders
 als met eene absoluyte macht / dzoech een haet teghens alle
 natien die hare Voosten een wet stelden/ t'welck oock die van
 Arragon met haer groot ongheluck hebben gheleert. De
 Spangiaerden / by de welcken Coninck Philips van sijne
 jonghe jaren was opgheboort/naemen dese occasie vlijtich aen
 teghens de Hollanders/ ende andere Nederlanders / met de
 welcken spuyden tot dien tijdt in ghestadighe contentie ende
 jalousie waren gheweest / om best te staen inde gratis vande
 Princen. Hierom sochten sy de Nederlandtsche byjheyt haet-
 telijck te maecten : ende ter contrarie te verthoonen hoe de
 steden van Italie / ende de landen van West-indie deur hare
 garnisoenen in dier voegen wierden bewaert/dat men aldaer
 hadde een gehoozsaemheyt sonder limitatie. Zijnde dan het
 Fransche oorlogh gheeyndicht / alsoo Coninck Philips ver-
 maent wierdt van wegghen de Staten/dat hy de Spaensche
 garnisoenen upt de landen soude nemen / heeft hy een soo re-
 delijcken verfoeck met ontwaerdicheyt aenghenomen : ende
 zijnde in persoone nae Spaignie veretrocken / heeft van die
 tijdt af t'meerendeel vande ghemeene saecke van Hollandt/
 ende voorts van Nederlandt niet gheregiert deur ingebozene
 Heeren / upt de welcken nae ouder ghewoonte bestondt de
 hoochste ende gheduyrige Raedt van State van dese landen/
 maer dooz Resolutien die in Spaignien wierden ghenomen/
 latende hier den Cardinael Granvelle om een wytrichter te
 zijn van de Spaensche bevelen. De saecken vande Religie
 waren nu soo verre ghecomen/ dat alwaer t'schoon een mis-
 daet geweest anders te gevoeli/als by den Paus van Roome
 goedt

goedt wordt gebonden/ nochtans het selve eenen goede Doest niet en soude ghesaen hebben te straffen/ aengesien de groote menichte van den genen die daer oer mochten beschuldicht werden/ ynt der welker ghemoet alrelek een gesintheit/ hoedanich oock de selve mochte zijn / door gheene vrees en conde ontrocken werden. Alsoo nu om dese oorsaecke soo welde voornamste Heeren als treffeliche Steden ende Provincien verthoonden dat noch de coophandel nochte oock de gemeene ruste niet en konden behouden werden/ ten waer de Placcaten op t' stuck vande Keligie wierden versacht / soo ist nochtans soo verre van daer geweest dat Coninck Philips haren raedt soude hebben ghevolcht / dat hy daer-en-tegen heeft ghewilt dat ondersoek ende inquisitie soude geschieden / tot in de binnenste ghedachten der menschen/ ende dat op een nieuwe ende onghewoode maniere van procederen / ghelijckerwijs als tegens de Joden en Mahumetisten / die onder de Christenheit schynen/ in Spangie werdt ghepleecht. Tot dien eynde zijn oock de nieuwe Wisdommen hier en daer verdeckt / met groot teghen sprecken vande Staten / sonder welker consent van oudts de geestelijchheit niet en mochte vermeerdert werden. Aengesien nu dit alles byten twijffel was streckende tot een groote verwarringe in de gemeene saecke / ende de eersteelijckhe Heeren die inden Raede van State waren / daer nae oock een groote menichte van Edele personen / tot dien eynde zynde by een gecomen / onder welcken mede was de Heer van Byederode / gesprooten ynt den geslachte vande Dorsten van Hollandt / raiden ende baden datmen soude comen tot dat remedie / t'welck in vooreden tijden menichmael ghebruyckt was oock in mindere saecken / te weten tot een vergadering vande Generale Staten / soo en heeft nochtans Coninck Philips / ghelick hy op sijn vertreck wel expresselijck hadde verboden / datmen geene vergaderinge vande Generale Staten houden en soude / ooc doe niet naegelaten sulcx te beletten. Hier op zynde ghevolcht een opzoer / niet door een ghemeene opset / maer door het bestaen van weynigh particulieren ynt het gheringste volck / om de beelden ynt de Kercken wech te nemen / in het aanbidden van welke beelden voor desen

hoochelijck was gefondicht/ende nae dat het selve opziet doot de auctoriteyt vande voornaemste Heeren te neder was ghelept/soo heeft den Spangiaerden ende Coninck Philips gheleest/nyt een particuliere onbedachttheit een pretext te nemen om teghens recht ende reden alle dese natien de inslaet van rebellie int ghemeen op te leggen. Soo is dan den Hertogh van Alba ghesonden omde volcomene heerschappije in te nemen/met een seer straffe commissie/zijnde een perloon seer straf nyt sijn eyghen natuyre / als gheheel Duytschlandt ghenoech bekent is. Dese gaf openlijck te kennen/dat de Staten/stede/alle natien van Nederlandt/ende elke persoon int bysondere/alle hare gherechticheiden hadden verbeurt/ende dat sy voort aen gheen andere werten als de bevelen vanden Coninck fouden hebben te verwachten. Hy selve was een ghewis teeken van dat de wetten te neder waren ghevelt / zijnde een vreemdelinck/ende niet van des Dorstes bloedt / ende niet te min tegens alle recht ende ghewoonte ghesonden zijnde tot het Generale gouvernement. Het oordeel vande saecken is oock de wettelijcken ende ordinarisse collegien ontrocken : ende doot het oprichten van een nieuwe rechtbanck / alwaer de saecke van Lese Majesteit ofte gequeste hoocheyt souden berechtet werden/hebben de Spangiaerden ende hare adherenten / die haer tot slaven maecten vande Spangiaerden / onder hare macht ghereghen/ soo wel het leven als het goetd van alle de inghesetenen. Ende zijn niet alleen veel duytsenden van ghemeene luyden gherecuteert : maer selks de Graven van Egmondt ende van Hooze / verwelen zijnde op valsche beschuldighingen / hebben hare halven vooz den heyl moeten upstrecken. Willem Graef van Nassau Prince van Orangie mede een vande voornaemste Heeren van Nederlandt/ is met veel anderen ghebannen. Van welcke personen Egmondt sijn Graefschap in Hollandt hadde / Orangie Gouverneur van Hollandt was geweest. Den Marquis van Berge/en den Heer van Montigni/ die de requesten ende verthooningē van het volck ende vande Staten in Spangie hadden overghebracht/zijn beyde/ den eene met openbare executie/ den andere met vergift / soo het ghemeene gheruchte is / omghebracht.

Daer

Daer nae zijn nae de ghetwoonte van allen de genen die heerschen willen / de steden beset met Spaensche garnisoenen ofte met casteelen. Hier-en-boven op dat de natië/die tot desen tijt toe vrij waren geweest / hare slavernij opentlijck soude moeten bekennen/ende selfs boeden ende onderhouden/ so is hemlyden / aen de weleken de Docten selve te vooren ghetwoon waren de minste opstellinghe by maniere van bede te versoecken / doen ter tijt door dzeijghementen van een Stadhouders opghedronghen de twintichste penningh van alle onroerende / ende de thiende van alle roerende goederen op elke vercoopinghe. De ghetrouwicheyt van dese natien / ende de vrijheyt hebben lang te samen ghestreden : Daer alsoo niet mogheliick en was dat nae de verdrukkinghe vande wetten/ ende nae de verachtinghe vande Staten / de regeringhe die soo veel hondert jaren gheduyrt hadde / ende de vrijheyt van de naecomelingen/ langer behouden conde zijn / soo hebben de Staten van Hollandt/ de welcken toestondt soo wel de wetten / als het ghemeene ende haer eyghen recht te beschermen/ in den jaere duysent vijf hondert twee ende tseventich / op den neghenthiende Julij / in de vergaderinghe bestaende uut verschepde Edele / ende de gedeputeerden van't meerendeel van de Steden/nae't exempel van hare voor-ouders / die teghens de Komemen/ als sy nae heerschappije trachteden / de wapenen hadden aenghenomen / t'oorlogh teghens den Hertogh van Alba gheresolveert / de persoonen die by onrecht waren ghebannen herstelt/ ende Willem Prince van Oranije voor haer Gouverneur ende Crijg-Oberste erkent.

Het sevenste Hoofstuck.

Hoedanigh de Republicque in't oorlogh is gevveest,
ende nu is nae't oorlogh.

An die tijdt af is het opperste gesach der State/ die deur de aenghenomen macht der laetster Dorsten niet weynich en was verdupstert / wederom claerhick aen den dach ghecomen. Ende nae dat met die van Hollandt de Staten van andere onuliggheude natien mede de wapenen vooz de vyjheyt hadden aenghenomen / ende in een vast verbondt te samen waren getreden: ende dat Coninck Philips/ wiens eer tot desen tijdt toe ghespaert wierdt / noch dooz liden / noch dooz vermanen tot gheen beter sin en conde werden ghebracht / soo hebben te laetste de Generale Staten op den seffen twintichsten Julij des jaers dupsent vijf hondert een ende tachtich verclaert / dat Coninck Philips ter oorsake van het verbrucken vande werten vande regeringe / na rechten ende met der daedt van sijn Dorstendom was verballen: gelijckertwijs veele vyjhe natien dickmael hare Dorsten hebben beroordeelt als die van Lacedemon / Pausaniam / de Venetianen / Falerium / de Orenen / Chystrinum. Nochtans en hebben de voornaemsten vande landen de Republicke niet geregert sonder een Dorstelijck gesach. Waer gelijk eertijts in plaetse van Coningen Velt-Obersten waren gecomen / soo heeft doen den Prins van Orange / de naem van Graef wech genomen zijnde / onder den titel van Gouverneur het wettelijck gebiedt vercregen. Deses Princes sonderlinge eendracht met de Staten / ter wijle hy plaetse gaf aen hare Hoghentheyt / ende sy hem wederom beminden / ende respecteerde als haer gemeene vader / heeft de saecken van Hollandt van clepne beginfelen tot groote waldom gebracht. Waerom hoe wel de naburige landen

landen eerst **Wichiam Certz** hertogh van **Goetmick** / dat
 nu den **Kaadt van State** / ende noch daer nae den **Hertogh**
 van **Amjou** ober haer **Steden** / soo hebben de **Staten van Hol-**
landt ende **Zeelandt** wel het **verbondt** met haer **ghebuynen**
vastelijck onderhouden / en hebben nochtans in hare landen
 geen **veranderinge** toegestaan / maer **gestadich** behouden niet
 alleen de **selve regieringhe** / maer oock de **selve uyterlijke ghe-**
doente van regieringe. Na de **doot** van de **Prins van Orange**
 is het **Generale Gubernement** den **Graef van Leicester** opge-
 draghen / die t' **Engelsche** **crichsvolek** tot **behuyl** vant **lande**
 hadde **toegebracht**. Maer alsoo dese / dragende een **Coninck-**
like hoochmoet / ende geen **kennisse** hebbende van onse **ma-**
nieren / ende **volgende** quade **raedbeslyden** / der **Staten** **regie-**
ringhe **bestondt** tegens te **spreeken** / ende **nieuwicheden** aen te
 rechten / soo hebben de **Staten** **verhoont** dat **hate mach** / van
 de **welcken Leicester** **siyne commissie** hadde **ontfangt** / de **duyfte**
 ende **rechtmactichste** was. Hebben oock **seckeren** **persoonen** / die
 om hem te **believen** by **opzoet** **veranderinghe** **poochden** in te
 voeren / met de **doot** **gestraft**. Welck de **Graef van Leicester**
 verstaende / heeft het **ghebiedt** ende t' **landt** **verlaten**. Ende is
 voorts **Prince Mauris** / soon van **Willem Prince van Orange** /
 geworden **opperste bevel-hebber** ober **Hollandt** en **enige**
nachbaryge landen. Onder deses **gubernement** is **wederom**
groot **verdracht** geweest: ende deur een **twintich-jarige** **ruste**
vande republique / deur **uytstreckinghe** van **paelen** / **gheluckige**
batallien / **belegeringen** **soo cloeckelijck aenghewent** / als noch
cloeckelijck **tegengestaet** / hebben de **Staten** de **same** van **seer**
wijse regierders / ende **Prince Mauris** de **same** van de **booz-**
naemige crich **Suerste** **becomen**. De eer **vande Republique**
 is noch **vermeerderd** nae dat de **Coninghen** de **selve** deur **ver-**
bondt niet hem **selven** hebben **verghetecken**. Want in den
 jaere **sebon** ende **megentich** is een **ghemeenschap** ende **verbri-**
tenisse **ghemact** tusschen den **Coninck** van **Branchyck** /
 de **Coninginne** van **Enghelant** / ende de **Staten** der **Ver-**
reentliche Nederlanden. Even-wel is die **eerbiedinghe** noch
 aen een **afghetelde** **Worst** **ghedraghen** / dat by t' **leven** van **Co-**
minck Philips de **cloeckmoedicheyt** van dese **landen** haer **ghe-**
 houden

houden heeft binnen de nootsaekelijckheit van haer selve te beschermen. Naer sijn doot is de crigh openlijck vercondicht/ ende dien van Spaignien wederom toeghesonden het oorlogh dat van henkwyden eerst was ghecomen. Iae toe de uiterste landen van Indien toe is de coophandel uyt dese landen gheseyt met wapenen beset zijnde. Ende in die plaatsen zijn mede dooz de occasie van den ghemeene vbandt/ ende dooz de bekende vbrauchept ende getrouwichept vande Hollanders/ vbrudtschappen ende verbintenissen met Coningen ende natien veroorsaeckt: ende zijn de Heeren Staten begroet ghewerden dooz ghesanten comende soo verre uyt de andere werelt. Tot dus verre heeft het vechten gheduyrt. Van vrede is dickmael ghehandelt / soo by t'leven van Coninck Philips/ als nae sijn doot/ als de Nederlanden aen sijn dochter ende swager waren overghedraghen: maer altdit hebben de Staten versmaet de conditien daer mede de vryheyt niet en soude zijn behouden/ mitsgaders het recht van de resolutie waer by Coninck Philips sijn ghebiedt was afghewesen: nae't exempel vande oude Romeynen die noyt eenighe vrede soo hoch hebben gheacht / dat sy daeromme de verdriven Tarquinos souden weder innemen. Ten laetste alsoo de Ertzhertoghen Albrecht ende Isabelle/ ende self oock de Coninck Philips des andere Philips soone / thoonden verreyt te zijn de vryheyt van de Staten te erkennen/ soo zijn de t'samenpreekingen begonst dooz intercessie van de Coningen van Branczyck/ Groot Bretangie/ ende Deenmarcken/ ende eenighe Vorsten: Ende alsoo veel swaricheden de vrede verhinderden / is eyndelijck in den jaere drysent ses hondert ende neghen bestandt ghemaect vooz twaelf jaren: met vorighe verclaringhe vande Ertzhertoghen / soo in haren naem/ als in de naem van Coninck Philips / van de welke sy daer toe procuratie hadden/ als dat sy maecten het bestant met de Heeren Generale Staten vande verrenichde provincien in qualiteyt ende als de selve houdende vooz vyve landen/ Provincien ende Staten/ op de welken splynden niet en pretendeerden. Dit cozt verhael beginnende vooz Julius Cesar/ ende op desen tijdt eyndighende / bethoont dat gheduyrende
meer

meer als duysent ſeven hondert jaeren de Bataviens nu Hoklanders ghenaemt ghebampcht hebben de ſelve regeringhe/ waer van de hoochſte macht gheweest zy by de Staten/ ende noch is: ſoo nochtans dat daer een Doztelick ghebiedt by is ghecomen/ nu met meerder nu met minder bedieninghe/ eersyds ghedefereert zynde by ſucceſſie/ maer dickmael ende nu oock by ſtenmen/zynde altydt de wetten onderwoepen. Dit is dan de ghedaente/ende om ſoo te leggen het aenſicht vande geheele regeringhe. Indien yemandt alle de leden ſoude willen weten/ de ſelven zyn als volght. Hollandt werdt by ſteden ende dorpen ſeer dicht bewoont. De ſozg ober de ſteden is by den Raadt ende Magiſtraten van elcke ſtadt / dien oock toeghelaten is binnen haer diſtrict eenighe keuren te maecten/ ende tot ſtads nootelykheden eenighe acciſſen op te ſtellen. De Raiden ofte Broedſchappen zyn gheduyzigh: de Magiſtraten jaerlyck / met clepne ofte gheene gaige. Van de groote Magiſtraten hebben de Burgemeesters t'recht vande ghemeente ende des ſtads welſtandt vooz te ſtaen: De Schepenen zyn ober het recht gheſtelt/ ſoo in civile/ als in crimmele ſaecten/ in welcken de Bailiuwen ofte Schouten met een ghebiedt bedienen het publijcque ampt van beſchuldigers. De Magiſtraten hebben tot hare raiden rechtsgeleerden/ penſionariffen ghenaemt. De juridictie vande dorpen / ſoo wel in hooghe heerlyckheyt als in ambachtſheerlyckheyt/ is ten deele by de republijcque ofte de Graeffelijckheyt/ ende ten deele by de vooznaemſte van Adel die de ſelve van hare vooz-onders hebben ontfanghen. De ambachtſheerlyckheyt wert meest berecht dooz Schout ende Schepenen/ de hooge heerlyckheyt dooz Bailiu ende Leen-mannen/ of dooz Welbozen-mannen. Hier-en-boven ſoo hebben Houtveſter ende Meester-knappen haer eyghen gherecht ober de jacht ende de wilderniffen/ ende Dijk graef ende Heemraiden ober de dijcken/ waer inne ſonderling de behoudeniffe van Hollandt beſtaet. Van alle deſer vonniſſen/ (uytgenomē de criminelē waer van den berwefen niet lichtelijck appel werdt toegest aen) ſoo werdt geappelleert aen't Hof van Hollandt/ t'welck oock by Zeelandt werdt erkent. De geſchillen van ſteden ende andere ſaecten van groote

gewichte werden oock hier verhandelt. In desen raide sitten nae onder gewoonte eenige Edelheden / ende voorts eenighe rechtsgeleerden ende coustumiers. T'opperste hooft van desen raide is de Stadthouder ofte Gouverneur van Hollandt self: die daer-en-boven macht heeft om ober de garnisoenen te gebiedē/verkiefinge te doen van de Magistraten van stedē/nae voorgaende nominatie/ en voorts remissie ende pardon geber van misdaden / t'welck altemaal teykenen zyn van een uyt-nemende auctoriteyt. Daer is oock een Kecken-camer die door hare Kentmeesters de domainen regiert. De vergaderinge vande Staten/ by de welcken de hoochste macht is van Hollandt / comt by een drie of vier-mael s'jaers / of soo dick-mael als het de saeck vereyscht. Den staet van de Ridder-schap ende Adel wert gerepresenteert by eenighe die de voornaemsten zyn/ soo ten aensien van haer gheslachte / als vande heerlijkheden die sy besitten / zijnde in getale ontrent twaelf. een van heraluden gheslozven zijnde / werdt by heraluden een ander toeghenomen. De steden die gewoonlijk zyn hare ghedeputeerden op de dachvaerden te senden zyn dese / Dordrecht/ Haerlem/ Delft/ Leyden/ Amsterdam/ Goude/ Rotterdam/ Gorichem/ Schiedam/ Schoonhoven/ Briel/ Almaer/ Hoozn/ Bockhuyzen/ Edam/ Honickendam/ Wendenblich/ Purmerend. De ghedeputeerden zyn gemeenelick Burgemeesters/ daer van altemet bygeboucht werden eenige uyt de byoetschap/ ofte oock een pensionaris. Den adel seyt eerst sijn stem/daer na de steden elk op haer beurte. Dit alles is het selve nu ter tijt/ als het was by der Craven tijde/ behalve dat de bedieninge vande gemeene saecke die te voore by de Crave was nu de Staat en de Gouverneur is aelgewassen. Van het voorsepde Hof van Hollandt placht aen de grootē raet van Mechelen geappelleert te werde/ in welckē raide de Staat van verschende Provincien eerstzits te versoecke vade Dorste van Bourgognien hadde geconsenteert/ om aldaer int gemeen te recht te staē. In plaetse van desen grooten raide hebben die van Hollandt ende Zelandt ober acht ende twintich jaren den hooghen raide opgherecht uyt treffelijck gheleerde personen: van welcker sententien niet en mach geappelleert werden: maer wel aen de Staten

Staten besloech gedaen/ om eenige andere rechtters ofte rebiteurs te doen voegen tot het Collegie/ die ernstelijck moghen overzien of in de sententie eenige erreur is ofte niet. Doorts also met het oorlogh so de laste als de saecken seer zijn vermeerderd/ soo is noch een ander collegie ingestelt om over de ghemeene middelen van Hollandt de opzicht te hebben/ende alle geschillen daer uyt spruytende te beredten. Dit collegie bestaet uyt persoonen die by den Adel ende de steden elck op haer selven daer toe werden gecommitteert : ende werden by wijlen verandert. Dese beschrijvde de Staten als het van noode is/ende voeren uyt t' ghene by de Staten is gerelolveert. Onder d'opzicht van desen zijn eenige anderen gedeputeert tot het hooren vande reckerlinge vande ontfangers vande ghemeene middelen. Naedemaet nu by de Vnie van Utrecht tusschen verscheyde Provincien/vande welcken by de Vnie zijn ghebleven die van Gelderlandt/Hollandt/Zeelandt/Utrecht/Vrieslant/Oberpffel/ende Groeningen/ allegader in vooz-tijde genaemt met de namen van Bataviers/Mattiaci ende Vriesen/aengegaen is ghemeenschap van oorlogh/ vrede / ende upheimsche alliantien/nuetsgaders van veel andere saecken/ so zijn de selve Provincien ghewoon elck hare ghedeputeerden te senden om ten gemeene beste te beraedtslagen. Dese vergadering scheidt selve/ende woxt genaemt de Generale Staten. Hier werden oock ghedisputeert de poincten die tusschen de Provincien in questie comen. Naest desen ende by der selver commissie heeft den Raidt van State het opzicht vande saecken vande Vnie/ ende de regeringhe van het Crighvolck. Dese Raidt is in plaecte ghecomen vanden Raedt van State die in de tijden vande Graben over heel Nederlandt het opzicht hadde. De Raiden werden tot een secker ghetal by de Staten van elcke Provincie gezozen/ende mede by wijlen verandert. Sy stemmen niet by Provincien/ als in de vergaderinghe / maer man vooz man. De hoolden van desen Raidt zijn de Gouverneurs vande Provincien. Noch zijn dooz Hollandt/ Zeelandt ende Vrieslandt eenighe collegien van Admiraliteyt verdeckt / die toeficht hebben op de zee ende de middelen die uyt de zee comē. Sy hebben haer commissie vande Generale Staten : elcke Provincie

Provincie sendt daer de hare/ ende verandert de selualtemet.
 t'Admiraelschap dat is het opperste bevel ter zee/ heeft Prince
 Mauris. De reeckeningen van het comptoir van de Genera-
 liteyt werden ooc by seckere persoonen daer toe gestelt zijnde
 gëviseert. Dese dingen den ingeletenen genoech bekend/ heb
 ick wat particulierlic verhandelt/ om der wytheemlichen wille:
 en en twijffel niet of als sy de saecke wel sullen hebbē ingesien/
 sy sullen dese gesteltemisse en t'samenboudwinge van republique
 seer puzen. Want soo wy de reden willen hier by bzingen/ de
 reden sal ons leeren/ dat het gebiedt alderbest wert vertrouwt
 aen de alderbesten. Soo wy nae auctoriteyt omme sien/ de re-
 geringe die by de booznaestē bestaet/ heeft tot hare puzers de
 wijsten vande oude tijden. Of sien wy nae erpelen/ wy hebben
 allulckē die seer treffelijck en vermaert zijn als Candie/ Lace-
 demon/ Carthago/ Rhodos/ Marseille/ Thessalie/ Achaie/ Sa-
 mo/ Cnidos/ Chio/ Cozfu/ en als veele meenē Roome selve ten
 tijde als sy meest in deuchden gebloeyt heeft. Dat meer is het
 blyckt ghenoech dat de Republique van de kinderen van
 Israet/ soo als sy van Godt was inghestelt/ eet het volck een
 Coninck epschten/ by de treffelijcsten is bedient geweest. Daer
 en ontbrecken oock gheen versche exempelen/ Ragusa/ Luca/
 Genua/ Geneve/ ende de booznaemste Cantons van Switser-
 landt/ ende Venegien die hare vasticheyt dooz het duyzen van
 duyzent jaren betuycht. Hier can noch by gevoucht werden
 het geheele lichaem van het Duytsche ruyck/ vol van majesteit
 en aensienlijckheyt/ en veel Coninckrijcken int Noorden/ die
 wel Coninckrijcken werden genoemt/ maer in der daet Doz-
 skendommen zijn. Ingevallen men noch naerder de vergelijc-
 kinge wil vervolgen/ de hoogste macht van de vergaderinge
 van Staten is by de outste volckē der Waelen en Byttoenen
 gebuyckert geweest/ ende wert in Duytslandt noch huyden-
 daechs bewonden. Dooz soo veele de regeringe by ghedepu-
 teerden van steden wert bedient/ comen wy seer wel over een
 met die van Achaie/ Etolie/ ende Lijcie/ die mede hare repu-
 bliquen wyt verscheyden steden zijnde by een gevoucht/ ghere-
 giert hebben dooz vergaderinge ende ghedeputeerden/ van de
 welcken de Achei by Polybium/ Strabonem en Plutarchum
 werden

werden voorgesteld/als het alderbeste voorbeeld van een geheel
 eendrachtige republieque. Doorts dat by de macht vande tref-
 felijcrten wert gheboecht een vorstelijck ghebiedt met wetten
 gelimiteert/ dat hebben wy ghemeen met de oude Israëlitien/
 ten tyden vande Rechteren/ met die van Lacedemoni/ en van
 Achaz met de Venetianen/ met het Duytsche rijk/ met de
 Noordelche Coninckrijcken/ die wy ghelept hebben/ ende met
 meer anderen. De vergadering vande Generale Staten met
 den Raedt van State/by de welcken verricht werden die sac-
 ken die volgeris de Drie ghemeen zijn/ behoudens de Souve-
 rainiteyt van elke Provincie/ comt juist over een met de An-
 phictjonische vergadering/ deur welckes bant de Griekelche
 republiques t' samen verknocht zijnde/ de Geden en alle wpt-
 heemisch geweld langen tijt van haer hebben afgeweert. Alsoo
 hebben die van Jonien met derchien/ die van Ethyrie met
 twaelf/ de oude Latijnen met acht en veertich republiques/ en
 eertijts veel Duytsche/ Walsche/ Byttoensche natien gemeene
 vergaderingen wpt cracht van hare verbondt gehad: en sulcx
 hebben noch de Switsers en Grisons. Nochtans als wy dese
 manier van regeringe prijsen/ soo en wilke wy dien niet te cort
 spreekē/ die een andere gebuyckē. Want men moet bekennē/
 dat alle dinck niet alle luyden en past/ jae datter veel volckeren
 zijn/ die beter dienen gestelt onder een absolute Conincklijke
 macht/ als gelaten aen haer eygē vryheyt. Overschulcx is het de
 volckeren van Asie oorboir gheweest Coninghen te hebben:
 Griekelant ter contrarie heeft geen Coningen connen liden.
 Dat nu dese maniere daer wy van spreekē ons de bequaemste
 is/ betuycht de ervarentheyt van soo veel hondert jaren. Soo
 lang die geblevē is/ is alles stil geweest: so wanmeer daer teges
 is getracht/ so zijn daer beroertē en troublen ontstaē: en zijn de
 selve niet gheremedieert/ vdoz en aler de regeringe haer onde-
 foyne weder heeft becomē. De genen die naerstelijck ingesien
 hebbē de verscheyde natuyzē en manieren van natien/ hebben
 aengemerckt dat de volcken leggende aen t' Noorden/ en in-
 sonderheyt naest de zee-cust/ onder de welcken wy zijn/ afkee-
 rich zijn van t' absoluut ghebiedt van een alleen/ ende meer-
 der lust hebben in hare vryheyt. Daer zijn oock eenighe
 die leeren

die leeren dat groote landen van Coningen/ heel cleyn van de
 ghemeente niet onbegnamelijck en werden gheregiert : maer
 dat die natien die van middelbare grootte zijn/ ende insonder-
 heyt die het hare cloeckelijck weten te bewaren / en nae t'gunt
 eens anders is niet en crachten/ best zijn gediend met een regie-
 ringe der treffelijcften. Men moet oock op de gewoonte groot
 inlicht nemen : want het gunt int ghemeen van alle wetten
 werdt ghelept/ is insonderheyt waer in die wetten / waerinne
 het hoochfte deel vande regieringhe beftaet / te weten dat het
 beter is sulcke wetten te gebruikken die de beften niet en zijn/
 als te veranderen de genen die aengenomen ende ghebruickt
 zijn : alfoe de wetten/foe wel als de planten/tijdt van noode
 hebben/om haer wortelen vast te maecten/ende daer-en-tegen
 foe men de selve dickmael verboert / haer cracht ende sterckte
 comt te verdwijnen. Hier omme zijn wy seer gehouden aen
 onse booz-ouders/ die ons hebben nagelaten een regieringhe in
 haer selve seer goede / ende met onse natuuz ende manier van
 leven sonderling wel accorderende / hebbende de selve by ooz-
 loch weder ghecroghen / ende by tijde van vrede wel betwaert.
 Sijtdien is het ons werck/ foe wy niet ondancgbaer nochte
 onboozfichtich willen zijn/die Republijcke standtvastelijc booz
 te staen/ die ons by de reden gheraden / by de erbaringhe
 betuycht / ende by de oudheyt werdt
 aengheprezen.

